

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Łódź, dnia 28 czerwca 2023 r.

Poz. 5413

UCHWAŁA NR LXIII/431/2023 RADY GMINY KUTNO

z dnia 16 maja 2023 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno na lata 2023- 2026”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023r. poz. 40) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840), po uzyskaniu pozytywnej opinii Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Gminy Kutno uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno na lata 2023-2026 stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Kutno.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Kutno

Dariusz Mroczek

Załącznik do uchwały Nr LXIII/431/2023

Rady Gminy Kutno z dnia 16 maja 2023r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KUTNO NA LATA 2023 - 2026

**Kutno
2022 r.**

1. WSTĘP**2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI****3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE****4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO**

- 4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym
 - 4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022
 - 4.1.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030
 - 4.1.3 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030
- 4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu
 - 4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023
 - 4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030
 - 4.2.3 Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

- 5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)
 - 5.1.1 Strategia Rozwoju Gminy Kutno na lata 2021-2030 (projekt)
 - 5.1.2 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kutno
 - 5.1.3 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kutno
- 5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
 - 5.2.1 Charakterystyka gminy
 - 5.2.2 Rys historyczny gminy Kutno
 - 5.2.3 Krajobraz kulturowy oraz zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy
 - 5.2.4 Zabytki archeologiczne
- 5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
 - 5.3.1 Zabytki wpisane do rejestru zabytków
 - 5.3.2 Park kulturowy
- 5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków
- 5.5 Dziedzictwo niematerialne

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ**7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE**

- 7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI**9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI****10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI****11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW**

1. WSTĘP

Program ten stanowi aktualizację opracowanego dokumentu - Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno na lata 2015 - 2018, który został przyjęty uchwałą nr VI/35/2015 Rady Gminy Kutno z dnia 28 kwietnia 2015 r.

Niniejszy dokument służy określeniu działań gminy w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te winny odbywać się w harmonii z działaniami gospodarczymi i społecznymi oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi, poprzez przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków. Procesy rozwojowe zachodzić powinny przy zapewnieniu warunków trwania i zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz przy wykorzystaniu zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Lokalne dziedzictwo kulturowe posiada potencjał wpływający na atrakcyjność ekonomiczną regionu poprzez rozwój turystyki w oparciu o zabytki. Poprzez wyznaczone działania może przyczynić się do wzmocnienia świadomości wspólnoty kulturowej i lokalnej tożsamości.

Pierwsze rozdziały (II-IV) dotyczą ustawowych uwarunkowań formalno-prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, ustawowych celów *Programu* oraz analizują najważniejsze dokumenty, strategie, programy - ważne z punktu widzenia opieki nad zabytkami - zarówno opracowane na szczeblu centralnym jak i wojewódzkim. Jest to konieczne, gdyż *Program* powinien być zgodny z założeniami odnoszącymi się do ochrony i opieki nad zabytkami zarówno na szczeblu centralnym czyli do polityki państwa w tym zakresie, jak również na poziomie województwa i powiatu.

Rozdział V składa się z kilku części. W pierwszej części analizie poddane zostały dokumenty programowe gminy pod kątem uwzględnienia w nich kwestii związanych lub mających wpływ na zachowanie oraz ochronę zabytków i krajobrazu kulturowego. W części drugiej przedstawiono charakterystykę zasobu zabytkowego gminy. Wskazano w nim najważniejsze obiekty, zespoły obiektów i cechy charakterystyczne krajobrazu kulturowego gminy. Takie rozpoznanie dało podstawę do znajdującej się w dalszej części *Programu* analizy SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia) jakie dokonały się w zakresie zachowania zasobu najistotniejszych zadań do zrealizowania przez gminę. W kolejnej części rozdziału V przedstawiono dane dotyczące zabytków z terenu gminy wpisanych do rejestru (rejestr zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych), zabytki w gminnej ewidencji zabytków, jak również dziedzictwo niematerialne gminy.

Rozdział VI stanowi ocenę dziedzictwa kulturowego - Analiza szans i zagrożeń. Uwzględniono w nim aktualny stan zachowania zasobu zabytkowego i krajobrazu kulturowego. W rozdziale VII wskazano najważniejsze zadania ujęte w ramach zawartych priorytetów. Kolejne rozdziały, VIII i IX, dotyczą sposobu realizacji i oceny wdrażania *Programu*. W X rozdziale, przedstawiono źródła finansowania realizacji zadań. Natomiast w końcowym IX rozdziale opisano realizację i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 840*) mówiący, że:

1. Wójt, burmistrz lub prezydenta miasta sporządza na okres 4 lat program opieki nad zabytkami,
2. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę (miasta, gminy, powiatu) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
3. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
4. Z realizacji programu wójt, burmistrz lub prezydent sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie.

W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą ich sporządzenia jest Gminna Ewidencja Zabytków założona w oparciu o ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w świetle art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną, jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony tego dziedzictwa określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.) w przepisach:

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2022 poz. 840), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3: definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4: objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5: określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku

w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6: klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

- „1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:
- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
 - 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
 - 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art 7: reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.
- 2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) Utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- 4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych

wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 16 ust. 1: wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Art. 17: określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 18: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. 2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności: 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu; 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19: wskazuje, że „1. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych. 1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. 1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt. 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych. 2. W przypadku gdy gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1. 3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

Art. 20: mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Art. 89: wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

➤ **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2023, poz. 40), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

➤ **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 503, ze zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

➤ **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 88, ze zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawa dotyczy także obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 2556, ze zm.). W odniesieniu do zieleni zabytkowej objętej ochroną prawną Ustawa reguluje zasady wydawania pozwoleń na wycinkę i pielęgnację zieleni, definiuje wymóg uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz jego kompetencje w zakresie wydawania pozwoleń na podejmowanie prac polegających na usunięciu drzew lub krzewów z nieruchomości zabytkowej lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 916, ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 1846, ze zm.). Ustawa reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa bądź samorządu terytorialnego:
 - art. 13 ust. 4 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,
 - art. 13 ust. 5 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków).
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. 2020, poz. 194). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, FilMOTEKA Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 1327, ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 385). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).
 - Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:
 - „1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,

- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
- 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
- 5) urządzanie wystaw,
- 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
- 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum.

- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. 2022, poz. 2393). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. 2020, poz. 164).

Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należy także:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2019 r. poz. 1721);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r. poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r., poz. 259);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011, poz. 510).

Przepisy i konwencje międzynarodowe

Problematyka ochrony zabytków, jako ważne zagadnienie dziedzictwa kulturowego znalazła swoje odbicie w międzynarodowych konwencjach. Przepisy i konwencje międzynarodowe stanowią zbiór dokumentów traktowany przez środowisko konserwatorskie jako doktrynalna podstawa ochrony dziedzictwa kulturowego.

Część z tych dokumentów została ratyfikowana przez Polskę. Pozostałe, pomimo braku formalnego przyjęcia do stosowania w Polsce, współtworzą obowiązujący zbiór przepisów. Są to:

- Konwencja o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego, Haga 1954 wraz z I (1954) i II (1999) Protokołem (Polska ratyfikowała Konwencję Haską wraz z I Protokołem w 1956 r., na ratyfikację oczekuje II Protokół do Konwencji Haskiej).
- Konwencja UNESCO w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, uchwalona w Paryżu w 1972 r. (ratyfikowana przez Polskę w 1976 r.).
- Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Architektonicznego Europy, Grenada 1985 (ratyfikowana przez Polskę w 2012 r.).
- Międzynarodowa Karta Ochrony Miast Historycznych ICOMOS (Toledo Waszyngton 1987 r.).
- Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, La Valetta 1992 (ratyfikowana w 1996 r.).
- Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000 (ratyfikowana przez Polskę 27 września 2004 r., weszła w życie 1 stycznia 2005 r.).
- Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Paryż 2003 (ratyfikowana w 2011 r.).
- Nowa Karta Ateńska 2003 - Wizja miast XXI wieku, Lizbona, 20 listopada 2003 r.
- Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, Paryż 2005 (ratyfikowana w 2007 r.).
- Dokument z La Valetty w sprawie ochrony i zagospodarowania miast historycznych i dzielnic zabytkowych, przyjęty przez 17 Zgromadzenie Generalne ICOMOS w Paryżu w 2011 r.
- Zalecenia UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego, przyjęte na 35 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w Paryżu w 2011 r.
- Deklaracja z Davos 2018 (Konferencja Ministrów Kultury) – Ku wysokiej jakości Baukultur dla Europy.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno zgodny jest z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym (gminnym). Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Najważniejszym w skali kraju dokumentem związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego jest Krajowy Program Opieki nad Zabytkami. Obecnie trwają prace nad Krajowym Programem Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026.

4.1.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030¹

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 została przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 r. Jest ona aktualizacją poprzedniej Strategii uchwalonej 26 marca 2013 r.

Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule Strategii: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 wymieniono m.in.:

- ✓ niewystarczający poziom czytelnictwa wśród Polaków oraz niewykorzystany potencjał i ważna rola bibliotek publicznych,
- ✓ niska jakość oferty artystycznej dla najmłodszych oraz deficyty kompetencji kulturalnych
- ✓ zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- ✓ niewystarczający poziom wykorzystania potencjału rozwojowego podmiotów działających w obszarze kultury oraz szkół artystycznych,
- ✓ niewystarczający poziom ochrony zbiorów wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- ✓ braki w infrastrukturze archiwów państwowych oraz ich rola w procesach zarządzania dokumentacją elektroniczną w administracji publicznej,
- ✓ brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury,
- ✓ rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego,
- ✓ braki w obszarze budowania wyrazistego, spójnego i atrakcyjnego wizerunku Polski za granicą.

W Strategii trzy główne cele szczegółowe, kierunki interwencji i narzędzia realizacji. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można drugi z celów *"Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich"*. Wytyczne tutaj kierunki działań takie jak:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze.
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury:
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

¹Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030, przyjęta uchwałą nr 155 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 r.

2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.

2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

4.1.3 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030²

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe.

W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

1. rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
2. zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
3. zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego – przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
4. rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
5. wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
6. ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
7. dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
8. kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
9. zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
10. prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
11. zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
12. edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana, jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

²Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Podczas wykonywania Gminnego Programu opieki nad Zabytkami Gminy Kutno omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie wojewódzkim i powiatowym.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023

Najważniejszym dla ochrony zabytków regionu strategicznym dokumentem wojewódzkim jest Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023, przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego z dnia 27 października 2020 r. uchwałą Nr XXI/352/20.

Celem strategicznym programu jest *„zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego regionu jako istotnej części spuścizny dziejowej”*. Program jest czwartą edycją wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie i stanowi kontynuację ustaleń i zasad w zakresie kształtowania krajobrazu kulturowego i ochrony dziedzictwa kulturowego regionu przyjętych we wcześniejszych latach. Obowiązujący program określa strategiczne cele i zadania w zakresie ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa łódzkiego, kształtując tym samym politykę rozwoju regionu.

Cel operacyjny 1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego:

Zadanie 1.1.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych,

1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych.

1.2. Poprawa stanu zachowania zabytków:

1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego,

1.2.2. Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie zabytków z uwzględnieniem ich wartości i kontekstu krajobrazowego,

1.2.3. Poprawa jakości przestrzeni publicznych historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich.

Cel operacyjny 2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM

2.1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów:

2.1.1. Weryfikacja i digitalizacja zasobu wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnych ewidencji zabytków,

2.1.2. Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej,

2.1.3. Cyfryzacja muzealiów oraz rozwój form udostępniania zabytków ruchomych w muzeach.

2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego:

2.2.1. Wspieranie działalności instytucji i organizacji sektora kultury oraz jednostek administracji w zakresie ochrony dziedzictwa,

2.2.2. Sieciowanie współpracy instytucji i organizacji sektora kultury.

2.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych:

2.3.1. Remonty i modernizacja budynków będących siedzibami muzeów,

2.3.2. Instalacje sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w muzeach i obiektach sakralnych.

Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU

3.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym:

3.1.1. Tworzenie, znakowanie i promocja szlaków kulturowych,

3.1.2. Identyfikacja, promocja unikatowych i specyficznych form tradycji,

3.1.3. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków.

3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym:

3.2.1. Publikacja wydawnictw promujących dziedzictwo kulturowe regionu,

3.2.2. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego,

3.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego.

Omawiany dokument odnosi się w kilku miejscach do zabytków z terenu Gminy Kutno. Park kulturowy etnograficznego podregionu kutnowskiego związanego z poetą romantycznym Józefem Bohdanem Zaleskim w Leszczynku został wymieniony wśród innych parków kulturowych występujących w województwie łódzkim. Wśród obiektów i obszarów reprezentacyjnych wymieniono kościół parafialny Narodzenia NMP i św. Wojciecha w Głogowcu oraz zespół dworsko-parkowy w Leszczynku.

4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

Strategia rozwoju województwa łódzkiego 2030 została przyjęta uchwałą nr XXXI/414/21 przez Sejmik Województwa Łódzkiego dnia 6 maja 2021 r. Strategia wytycza cele i kierunki rozwoju regionu, prezentuje potencjał województwa oraz określa wspólną płaszczyznę działań poszczególnych regionów.

Cele strategiczne polityki rozwoju województwa łódzkiego ukierunkowują zakres niezbędnych działań, w perspektywie roku 2030, pozwalających na wykorzystanie potencjałów i niwelowanie barier rozwojowych, zdiagnozowanych jako strategiczne wyzwania rozwojowe. Odnoszą się do działań realizowanych w sferze gospodarczej, społecznej, przestrzennej, uwzględniając współzależność procesów rozwojowych zachodzących w ramach tych trzech sfer.

Dodatkowo wskazano jeden cel horyzontalny: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region. Skuteczne działania podejmowane w sferze zarządczej pozytywnie oddziałują na realizację wskazanych powyżej celów strategicznych oraz pozwolą na skuteczną realizację Strategii i optymalizację procesów rozwojowych. W ramach tego celu działania będą skoncentrowane na poprawie funkcjonowania administracji publicznej oraz rozwoju współpracy na różnych poziomach zarządzania, szczególnie współpracy samorządu wojewódzkiego i samorządów lokalnych.

Istotą tego celu będzie prowadzenie zintegrowanej polityki rozwoju, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju, poprzez wzmacnianie potencjału endogenicznego miast i obszarów wiejskich, podniesienie ich atrakcyjności osadniczej, niwelowanie barier rozwojowych, zapobieganie peryferyzacji. Kluczowe znaczenie będzie przy tym miało poszanowanie zasad ochrony środowiska, w tym najwartościowszych elementów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Polityka zrównoważonego rozwoju pozwoli na zaspokojenie potrzeb obecnych mieszkańców województwa łódzkiego i zachowanie najcenniejszych elementów środowiska dla przyszłych pokoleń. Osiąganie efektu synergii w procesach rozwoju społeczno-gospodarczego będzie następowało z poszanowaniem walorów przestrzeni.

Poniżej przedstawiono cele Strategii spójne z przedmiotowym opracowaniem:

Cel operacyjny 3.2. Ochrona i kształtowanie krajobrazu

3.2.1. Ochrona wartości i kształtowanie dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

- ✓ zachowanie kompletności i integralności zasobu jako czynnika definiującego krajobraz kulturowy i tożsamość regionalną, ze szczególnym uwzględnieniem pomników historii, zabytków reprezentatywnych, historycznych jednostek przestrzennych oraz unikatowych komponentów dziedzictwa m.in. poprzemysłowego, związanego z komunikacją, sakralnego, rezydencjalnego, filmowego, mniejszości narodowych, drewnianego,
- ✓ wykorzystanie potencjału dziedzictwa do celów użytkowych (w tym komercyjnych) i promocyjnych (rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz zagospodarowanie obiektów zagrożonych i nieużytkowanych m.in. na funkcje kulturalne, naukowo-edukacyjne, turystyczne i rekreacyjne, zapewnienie należytego stanu zachowania zwłaszcza unikatowych komponentów), z uwzględnieniem walorów krajobrazowych i przyrodniczych,

- ✓ zwiększenie skali i skuteczności ochrony zasobów kulturowych, w tym wspieranie projektów rewitalizacji zabytków, rozszerzenie możliwości finansowania, wspieranie alternatywnych form finansowania dziedzictwa kulturowego, np. finansowanie społecznościowe,
- ✓ inwentaryzacja i promocja lokalnych form architektonicznych zabudowy, promowanie wiedzy o architekturze, przygotowanie katalogów wzorów projektowania form nowej architektury (zgodnej z tradycją lokalną) wpisanej w kontekst krajobrazowy.

4.2.3 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego został przyjęty uchwałą nr XV/679/2018 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 sierpnia 2018 r.

Plan określa cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu w perspektywie długookresowej, uwzględnia ustalenia strategii rozwoju województwa stanowiąc jednocześnie podstawę dla wyboru działań priorytetowych w kolejnych okresach programowania oraz uwzględnia rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym. Plan, jako element systemu planowania przestrzennego, pełni istotną rolę koordynacyjną między planowaniem na szczeblu krajowym a planowaniem metropolitalnym i miejscowym, nie będąc jednocześnie aktem prawa miejscowego i nie naruszając uprawnień gmin i związków metropolitalnych w zakresie gospodarowania przestrzenią.

Głównymi wyzwaniami rozwoju przestrzennego województwa jest m.in. przeciwdziałanie procesom depopulacji ośrodków miejskich oraz peryferyzacji obszarów wiejskich, wzmocnienie transportowej dostępności regionu, zwiększenie jakości i integracja publicznego transportu zbiorowego. Dodatkowo, będąc kompendium wiedzy o regionie, spełnia rolę informacyjno-poznawczą dla wspólnot samorządowych wszystkich poziomów i potencjalnych inwestorów. Odnosi się m.in. do systemu obszarów chronionych, w tym obszarów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, uzdrowisk, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

W dokumencie wytyczono cele, kierunki rozwoju przestrzennego oraz zasady zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa. Odnosnie dziedzictwa kulturowego został wyznaczony

Cel szczegółowy V - Region o dobrze zachowanym dziedzictwie kulturowym:

Kierunki działań i działania

V.1. Zachowanie materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

V.1.1. identyfikację i dokumentowanie zachowanego zasobu dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in. kontynuacja:

- ✓ opracowania i aktualizacji gminnych ewidencji zabytków;
- ✓ opracowania katalogu lokalnych form architektonicznych;
- ✓ opracowania list dóbr kultury współczesnej.

V.1.2. monitorowanie stanu zachowania i planowanie działań na rzecz właściwego utrzymania i przeciwdziałania zagrożeniom dla dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in.:

- ✓ realizację obowiązku sporządzania i aktualizacji gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami;
- ✓ sporządzanie studiów historyczno-urbanistycznych dla historycznych założeń przestrzennych.

V.1.3. zapewnienie ochrony prawnej dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in.:

- ✓ podejmowanie działań na rzecz utrzymania ustanowionych form ochrony dla zabytków:
 - wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych;
 - parków kulturowych: Miasto Tkaczy w Zgierzu, Wzgórze Zamkowe w Sieradzu, Etnograficznego podregionu kutnowskiego związanego z poetą romantycznym Józefem Bohdanem Zalewskim w Leszczynku, Ulicy Piotrkowskiej w Łodzi;
 - pomników historii: Łowicz - Bazylika Katedralna p.w. Wniebowzięcia NMP, Zespół - Opactwa Cystersów w Sulejowie, Łódź - wielokulturowy krajobraz miasta przemysłowego, Nieborów i Arkadia - zespół pałacowo - ogrodowy i ogród sentymtalno-romantyczny;
- ✓ kontynuację procesu wpisywania do rejestru zabytków nieruchomych;
- ✓ zapewnienie ochrony wyznaczonym dobrom kultury współczesnej, w szczególności o znaczeniu ponadlokalnym: Akademia Sztuk Pięknych (z galerią rzeźby) w Łodzi, zespół urbanistyczny osiedla Radogoszcz – Wschód w Łodzi, założenie przestrzenne Szpitala - Pomnika Centrum Zdrowia Matki

Polki (z pomnikiem Matki Polki) w Łodzi, Ogród Botaniczny im. J. Mowszowicza w Łodzi, Pomnik Ofiar Faszyzmu (element Mauzoleum Martyrologii i Walki na Radogoszczu) w Łodzi, Pomnik Martyrologii Dzieci w Łodzi, Muzeum Stacja i Pomnik „Radegast” w Łodzi, Pomnik Czynu Rewolucyjnego w Łodzi, Pomnik Łodzian Przełomu Tysiącleci w Łodzi, „Ławeczka Tuwima” w Łodzi, Pomnik Odzyskania Niepodległości w Koluszkach, Pomnik „Wieczna Miłość” w Wieluniu;

- ✓ stanowanie ochrony zabytków w mpzp, w szczególności z uwzględnieniem określenia zasad zapewniających:
 - zachowanie autentyzmu i integralności zabytków, przywracanie ich do jak najlepszego stanu oraz zapobieganie zagrożeniom i ochronę, w szczególności przy realizacji inwestycji;
 - wykorzystanie zabytków z poszanowaniem i eksponowaniem ich wartości;
 - utrzymanie i tworzenie właściwego sąsiedztwa dla zabytków, w szczególności eliminowanie konfliktów i uciążliwości ograniczających możliwość korzystania z zabytku i trwałego zachowania jego wartości;
 - ochronę ekspozycji historycznych sylwet i panoram, w szczególności zachowanie w niezakłóconej postaci otwarcie oraz osi widokowych na zabytki i z zabytków;
 - wyznaczania stref ochronnych, w których obowiązują ograniczenia dotyczące sposobu zagospodarowania terenu oraz rodzaju dopuszczalnej działalności gospodarczej.

V.1.4. wzmacnianie ochrony obszarowej dla szczególnie cennych form zabytkowego krajobrazu kulturowego regionu, w tym m.in.:

- ✓ wytypowanych obszarów charakterystycznych dla tradycji osadniczej regionu, odznaczających się szczególnymi wartościami: Sulejów - Podklasztorze, Spała - Inowłódz, Bąkowa Góra - Majkowice, Uniejów - Spycimierz, Besiekiery, rejon Boguszyce (Boguszyce - Stare Byliny), Las Łagiewnicki, Śladami Reymonta - Lipce Reymontowskie, dolina Moszczenicy (Byszewy - Stare Skoszewy), dolina Prośny (Bolesławiec - Chróscin), młyny nad Grabią, Nowosolna - założenie przestrzenne, założenie przestrzenne z zespołem pałacowym w Wolborzu, Sieradz - układ urbanistyczny z zespołami sakralnymi, Warta - układ urbanistyczny z zespołami sakralnymi, układ urbanistyczny Jeżowa, układ przestrzenny Pabianic, układ przestrzenny Gidle-Pławno, Ruda - Popioły - zespół willi letniskowych, Posiadła wodno - fabryczne w dolinie rzeki Jasień, południowa część ul. Piotrkowskiej w Łodzi, Drzewica - układ przestrzenny (miasto z zamkiem), założenie przestrzenne Złoczewa, Ożarów - Kocilew, założenie przestrzenne Żarnowa z zespołem kościoła i Szwedzką Górą, Ozorków klasycystyczny (układ przestrzenny), osiedle kolejowe w Zduńskiej Woli-Karsznicach, osiedle pracowników kolei w Koluszkach, Pole bitwy nad Rawką, śladami Prymasów, Zawiszy, Walewskiej i Napoleona – rejon gmin: Łowicz, Zduny, Kiernoza, Bielawy, archeologiczne: osada Krakówek w Brzezinach, Stara Rawa – Dzwonkowie, wokół zbiornika Jeziorsko, Konopnica-Strobin, Krzętle, „Wioska Lutomiersk”, Burzenin-Witów, Kamion-Toporów-Przywóz, w Wieruszowie i Rawie Mazowieckiej.

V.1.5. wzmacnianie rangi ochrony unikatowych komponentów dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in.:

- ✓ umieszczanie na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO, m.in. cmentarza żydowskiego w Łodzi;
- ✓ ustanowienie pomników historii w odniesieniu do obiektów i zespołów odznaczających się wyjątkowymi wartościami zabytkowymi (utrwalonymi w powszechnej świadomości) i znaczeniem dla dziedzictwa kulturowego kraju, w szczególności są to: cerkiew św. Aleksandra Newskiego w Łodzi, zespół osadniczo - przestrzenny Tum - Łęczycza, grupa XVI-wiecznych drewnianych kościołów wieluńskich, zespół XVI-wiecznego drewnianego kościoła p.w. św. Stanisława w Boguszycach, układ urbanistyczny Piotrkowa Trybunalskiego, układ urbanistyczny Wielunia, a także zespół kościoła romańskiego w Strońsku, zespół klasztorny filipinów z sanktuarium św. Rodziny w Studziannej - Poświętnem, zespoły sakralne (z sanktuarium maryjnym dominikanów) w Gidlach, zespół zamku w Oporowie.

V.1.6. poprawę stanu zachowania i właściwe wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in.:

- ✓ rewitalizację historycznych zespołów przestrzennych miejskich i wiejskich (w tym miast ogrodów), z uwzględnieniem zachowania specyficznych cech ich struktury budowlanej i nadania

odpowiedniego standardu estetycznego przestrzeniom publicznym, przy założeniu ograniczania barier architektonicznych;

- ✓ konserwację, restaurację i rewaloryzację zabytków, szczególnie reprezentatywnych i zagrożonych zniszczeniem (nieużytkowanych lub użytkowanych niewłaściwie);
- ✓ zapewnienie wykorzystania zabytków, z uwzględnieniem wyeksponowania ich wartości oraz dostępności turystycznej, a także zagospodarowanie zabytków nieużytkowanych, w szczególności na cele społeczne

V.2. Zachowanie niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

V.2.1. wzmacnianie walorów zidentyfikowanych podregionów kulturowych: łęczyckiego, łowickiego, opoczyńskiego, piotrkowskiego, sieradzkiego, rawskiego i wieluńskiego, z ich głównymi ośrodkami, w tym m.in.:

- ✓ identyfikację i utrwalanie specyficznych przejawów kultury ludowej, w szczególności:
 - wspieranie i promocję lokalnych aktywności w zakresie kultywowania różnych przejawów tradycji ludowych (obrzędowość, legendy, gwara, strój, muzyka, kulinaria, rzemiosło i rękodzieło artystyczne etc.);
 - wspieranie działalności oraz promocję istniejących, a także tworzenie nowych skansenów (m.in. istniejących - Maurzyce, Łowicz, Lipce Reymontowskie, Uniejów, Sieradz, Tomaszów Mazowiecki, Tum - Kwiatkówka, a także nowo tworzonych - Złaków Kościelny);
 - wspieranie działalności oraz promocję istniejących, a także tworzenie nowych muzeów, izb muzealnych i galerii plenerowych (gromadzących zbiory specyficzne dla dziedzictwa kulturowego regionu);
- ✓ promocję unikatowych i specyficznych form tradycji, w szczególności:
 - procesji Bożego Ciała w Łowiczu oraz zwyczaju układania dywanów kwiatowych w procesji Bożego Ciała w Spycimierzu, wpisanych na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa UNESCO;
 - wytworów rzemiosła i sztuki ludowej (m.in. kowalstwa artystycznego, garncarstwa, wikliniarstwa, tkactwa, hafciarstwa, wycinankarstwa, rzeźbiarstwa), w tym wzornictwa łowickiego, ceramiki bolimowskiej, łęczyckiej rzeźby o tematyce demonicznej;
 - tradycyjnych produktów regionalnych.

V.2.2. wzmacnianie tradycji wywodzących się z doby XIX-wiecznego uprzemysłowienia w oparciu o zachowane zabytki, w tym m.in.:

- ✓ pasma Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, z wykorzystaniem obiektów kolejnictwa: w Skierniewicach, Gałkowie, Lipcach Reymontowskich, Koluszkach, Piotrkowie Trybunalskim;
- ✓ dziedzictwa postindustrialnego regionu (ze szczególnym uwzględnieniem MOF Łodzi), w postaci XIX-wiecznych zespołów fabrycznych, rezydencjonalno-przemysłowych, osad tkackich (m.in. w Łodzi, Aleksandrowie Łódzkim, Ozorkowie, Pabianicach, Piotrkowie Trybunalskim, Tomaszowie Mazowieckim, Żelazowie, Zduńskiej Woli, Zgierzu) oraz skansenów (m.in. Łódzkiej Architektury Drewnianej w Łodzi oraz w obrębie parku kulturowego „Miasto Tkaczy” w Zgierzu);
- ✓ Staropolskiego Okręgu Przemysłowego, z wykorzystaniem zabytków związanych z historycznymi formami przemysłu, m.in. zabytkowych pieców i młynów w okolicach Inowłodza, Drzewicy i Przedborza.

V.2.3. kreowanie sieci ośrodków historycznych o randze europejskiej, krajowej, regionalnej i lokalnej w tym m.in.:

- ✓ wzmacnianie instytucji kultury działających w ośrodkach historycznych, odpowiednio do rangi:
 - o zasięgu ponadregionalnym: w Łodzi (m.in. Muzeum Sztuki, Centralne Muzeum Włókiennictwa, Muzeum Kinematografii), Piotrkowie Trybunalskim, Sieradzu, Łęczycy, Łowiczu i Wieluniu;
 - o zasięgu regionalnym: w Kutnie, Opocznie, Pabianicach, Radomsku, Rawie Mazowieckiej, Skierniewicach, Tomaszowie Mazowieckim, Uniejowie, Wieruszowie, Wolborzu i Zgierzu;
 - o zasięgu lokalnym: w Bełchatowie, Brzezinach, Działoszynie, Łasku, Poddębicach, Przedborzu, Oporowie, Warcie, Zduńskiej Woli;

- ✓ poprawę dostępności i podnoszenie jakości usług kulturalnych w istniejących instytucjach kultury, w tym podnoszenie standardu infrastruktury kultury, wykorzystanie nowych technologii komunikacji i rozwijanie współpracy pomiędzy instytucjami.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno wykazuje zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy.

5.1.1 Strategia Rozwoju Gminy Kutno na lata 2021-2030 (projekt)

Strategia odpowiada wizji i misji samorządu aktywnego i odpowiedzialnego społecznie, proponującego endogeniczny rozwój gospodarczy obszaru.

W Strategii wyznaczono trzy główne cele. Cel 2 - Wzrost kapitału społecznego przyczyniający się do uformowania spójnej społeczności lokalnej oraz zbudowania tożsamości lokalnej miejsca, dotyczy pośrednio dziedzictwa kulturowego gminy. Określono w nim cele operacyjne, m.in.:

Cel operacyjny II.1 Aktywizacja społeczności lokalnej:

- ✓ Wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej wśród mieszkańców,
- ✓ Tworzenie warunków do powstawania różnorodnych form współpracy pomiędzy mieszkańcami,
- ✓ Wzmacnianie atrakcyjności i różnorodności oferty kulturalnej i rozrywkowej publicznych instytucji kultury,
- ✓ Efektywne włączanie mieszkańców w życie Gminy,
- ✓ Zadbanie o stan infrastruktury sprzyjającej integracji społecznej,
- ✓ Poprawa stanu obiektów zabytkowych.

Cel operacyjny II.2. Wykreowanie wizerunku Gminy Kutno:

- ✓ Określenie wizerunku Gminy Kutno,
- ✓ Przygotowanie i wdrożenie planu promocji Gminy Kutno,
- ✓ Zespół dworsko-parkowy w Leszczynku fundamentem budowania tożsamości lokalnej mieszkańców Gminy,
- ✓ Rozpoznawalność Gminy Kutno wśród jej mieszkańców oraz poza jej granicami,
- ✓ Zbudowanie więzi pomiędzy mieszkańcami a miejscem, którym jest Gmina Kutno.

Cel operacyjny II.3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego:

- ✓ Aktywne uczestnictwo mieszkańców Gminy Kutno w jej życiu, w szczególności w procesach konsultacyjnych i decyzyjnych,
- ✓ Stałe podnoszenie kompetencji i wiedzy pracowników samorządowych,
- ✓ Dobrze rozbudowany system komunikacji oraz wymiany informacji na linii mieszkańcy- Gmina poprzez serwisy internetowe i portale społecznościowe,
- ✓ Rozwój form współpracy pomiędzy mieszkańcami a władzami samorządowymi,
- ✓ Powstawanie i funkcjonowanie nowych podmiotów społecznych, w tym organizacji pozarządowych.

5.1.2 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kutno

Studium jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, na podstawie którego prowadzona ma być polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego. W przypadku istotnych zmian uwarunkowań lub dokonania znaczących odstępstw od ustaleń niniejszego Studium, należy przystąpić do

kolejnych jego aktualizacji. Między innymi dlatego celowe jest dokonywanie oceny aktualności Studium co najmniej raz w ciągu kadencji Rady Gminy, co zresztą wynika także z obowiązujących przepisów.

Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kutno zostało przyjęte przez Radę Gminy Kutno uchwałą Nr 163/XXIII/2000 z dnia 27 grudnia 2000 r. W kolejnych latach studium było kilkakrotnie zmieniane. Ostatnia zmiana została podjęta uchwałą nr XXXVI/215/2017 Rady Gminy Kutno z dnia 26 października 2017 r.

W *Studium* opisano obiekty i obszary zabytkowe Gminy Kutno wpisane do rejestru zabytków oraz wymieniono obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków, nieruchome i archeologiczne.

W *Studium* zawarto ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Na obszarze gminy nie występują obiekty kultury współczesnej. Brak jest również miejsc symbolicznych, pomników, tablic pamiątkowych. Dla utrzymania ciągłości historycznej użytkowania obiektów najbardziej właściwe jest ustalenie dla nich funkcji nawiązujących do pierwotnego przeznaczenia. Dotyczy to obiektów znajdujących się w rejestrze i ewidencji zabytków.

Obiekty i obszary znajdujące się w rejestrze zabytków podlegają następującym zasadom:

1) ochrona i rewitalizacja historycznych układów przestrzennych, tj. rozplanowanie dróg, ulic, placów, kompozycja wnętrza urbanistycznych i kompozycja zieleni,

2) konserwowanie zachowanych elementów układu przestrzennego, a zwłaszcza: posadzkę (nawierzchnie ulic, placów i chodników; cieków i zbiorniki wodne, ściany, tj. zabudowa i zieleń oraz dążenie do usunięcia elementów zniekształcających założenie historyczne i do odtworzenia elementów zniszczonych,

3) poszczególne obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości obiektu,

4) dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie sytuacji, skali, bryły, oraz nawiązanie formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej,

5) dążenie do usuwania obiektów dysharmonizujących,

6) podtrzymywanie funkcji historycznie utrwalonych oraz dostosowanie współczesnych funkcji do wartości zabytkowych zespołu i jego poszczególnych obiektów, a funkcje uciążliwe i degradujące należy wyeliminować.

7) stosownie do obowiązujących uwarunkowań prawnych, działania w obiektach i na obszarach wpisanych do rejestru zabytków w oparciu o przepisy odrębne.

Parki zabytkowe powinny być użytkowane w sposób zapewniający wprowadzenie funkcji wykluczającej dewastację zabytków. Dla terenów przyległych do granic parków należy przyjąć zasadę zagospodarowania zapewniającego właściwą ich ekspozycję.

Tereny cmentarzy do zachowania, porządkowania i rewitalizacji. Dla ochrony cmentarzy należy przyjąć zasadę utrzymania czytelności ich usytuowania, także zasadę czytelności układów wewnętrznego rozplanowania wraz z ochroną istniejącego drzewostanu. Dla terenów przylegających do granic cmentarzy należy przyjąć zasadę zagospodarowania zapewniającego właściwą ich ekspozycję.

Wyklucza się realizację zabudowy w strefach eksponowania parków i cmentarzy. Stosowanie ogrodzeń z prefabrykatów betonowych, formę ogrodzeń zgodnie z przepisami odrębnymi.

Ochrona konserwatorska zabytków archeologicznych:

Ochroną konserwatorską objęto wszystkie zabytki archeologiczne z terenu gminy Kutno. W odniesieniu do stanowisk archeologicznych obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- W granicach stanowisk archeologicznych oraz w strefach od nich, roboty ziemne albo zmiana charakteru dotychczasowej działalności, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, mogą wymagać uprzedniego przeprowadzenia badań archeologicznych na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

- Strefy stanowisk archeologicznych zostały wyznaczone na podstawie analizy naukowej (porównano zasięgi stanowisk na podstawie badań metodą: powierzchniową sondażową i wykopaliskową), która pozwoliła oszacować ich zasięgi na przedmiotowym obszarze w zależności od funkcji oraz przynależności kulturowo - chronologicznej.

- Stosowanie do obowiązujących uwarunkowań prawnych, wszelkie działania w obiektach i na obszarach wpisanych do rejestru zabytków wymagają wydania indywidualnych wytycznych konserwatorskich zgodnie z przepisami odrębnymi.

5.1.3 Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Gminy Kutno

Gmina Kutno posiada Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Plan został wykonany w 2022 r. i pozytywnie zaopiniowany przez Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi.

Dokument określa na poziomie gminy organizację i sposób ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, poprzez planowanie i przygotowanie realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu uratowanie zabytków przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Ujmuje w szczególności rozmieszczenie i stan zasobu podlegającego ochronie, zagrożenia, zamiar działania, sposób realizacji, niezbędne siły i środki oraz czas i koszty wykonania.

5.1.4 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kutno

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP.

Zgodnie z powyższym MPZP Gminy Kutno jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Na terenie Gminy Kutno obowiązuje kilkanaście MPZP³. Poniżej, w tabeli 1, wymieniono te, w których zawarto ustalenia dotyczące ochrony zabytków.

³ <https://kutno.e-mapa.net/>

Tabela 1. MPZP Gminy Kutno, w których ustalono zasady ochrony zabytków.

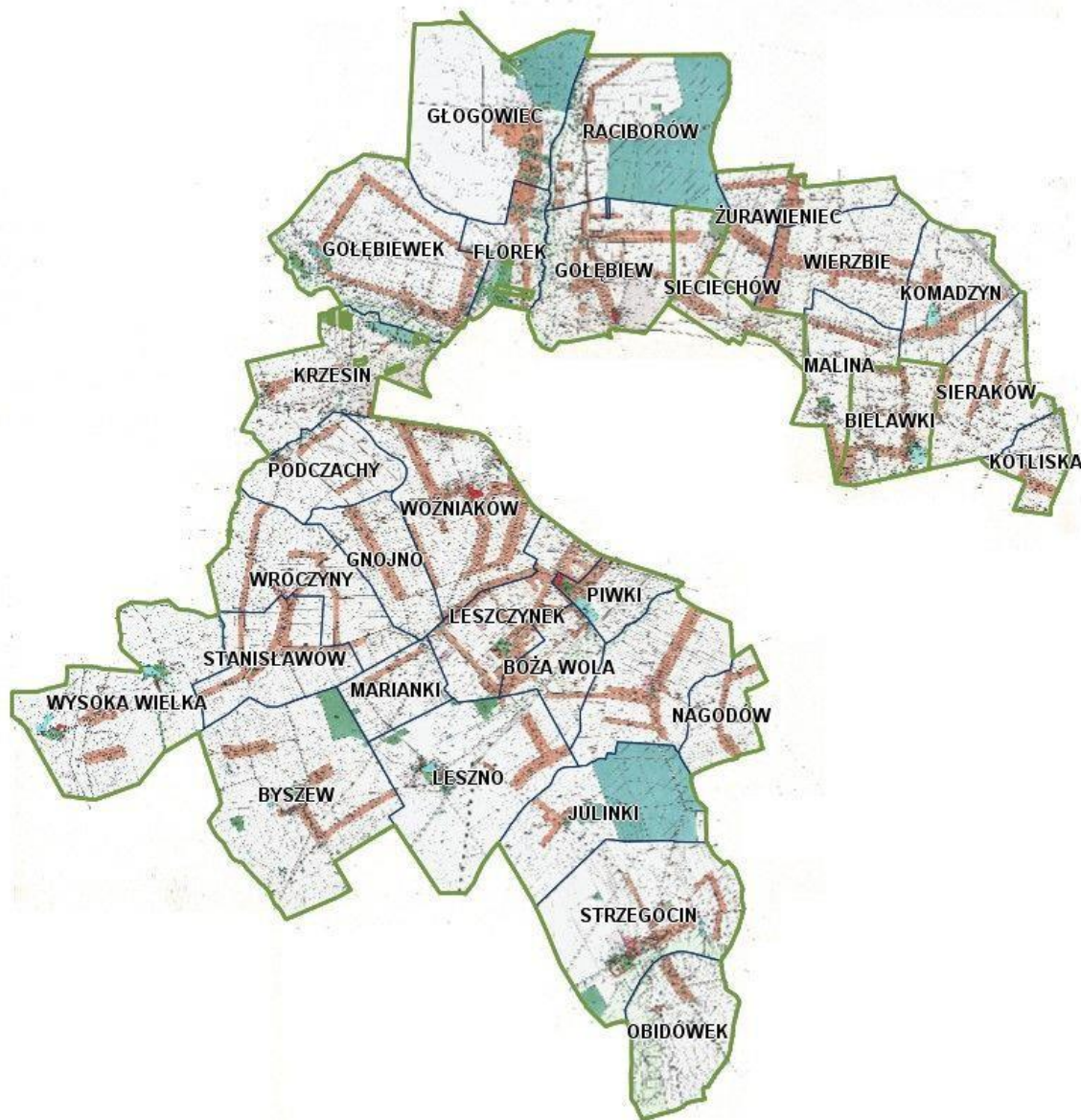
Lp.	Nazwa planu	Uchwała	Ustalenia ochrony zabytków
1.	MPZP Gminy Kutno	Uchwała nr XVI/106/2004 Rady Gminy Kutno z dnia 16 kwietnia 2004 r.	§ 32 1. W planie utrzymuje się strefy ochrony konserwatorskiej wpisane do rejestru zabytków, oznaczone na rysunku planu symbolem graficznym. W strefie tej należy: 1) zachować elementy historycznego układu przestrzennego; 2) obiekty o wartościach zabytkowych poddawać restauracji i modernizacji technicznej; 3) nowa zabudowa winna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie rozplanowania, skali i bryły zabudowy przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej oraz nawiązywać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej. Nie może ona dominować nad zabudową historyczną; wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne. 2. Na obszarze stref ochrony konserwatorskiej utrzymuje się wymóg uzyskania opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przy podejmowaniu wszelkich działań inwestycyjnych w zakresie: 1) budowy nowych obiektów kubaturowych; 2) przebudowy, rozbudowy i remontów, a także zmiany funkcji obiektów figurujących w wykazie zabytków architektury i budownictwa; 3) zmian historycznie ukształtowanych wnętrz urbanistycznych. 3. Strefy ochrony konserwatorskiej: 1) Głogowiec, 2) Leszno, 3) Strzegocin. § 33 1. W planie utrzymuje się obiekty i tereny zabytkowe, oznaczone na rysunku planu symbolem graficznym. 2. Obiekty i tereny zabytkowe wpisane do rejestru zabytków: 1) Byszew - dwór, 2) Byszew - d. rządówka, 3) Byszew - park, 4) Głogowiec - kościół p.w. Narodzenia NMP i św. Wojciecha, 5) Głogowiec - dwór z parkiem z 50 m strefą ochrony konserwatorskiej, 6) Leszno - dwór z parkiem ze 100 m strefą ochrony konserwatorskiej, 7) Malina - pałac z parkiem, 8) Strzegocin - kościół, 9) Strzegocin - zespół pałacowo-parkowy ze 150 m strefą ochrony konserwatorskiej. 3. Obiekty i tereny zabytkowe podlegające ochronie konserwatorskiej: 1) Bielawki - oficyna dworu z piwnicą i kuchnią, park. 2) Byszew - zespół folwarczny, dawna szkoła. 3) Głogowiec - plebania, cmentarz przykościelny, zespół folwarczny, oficyna dworska, cmentarz parafialny. 4) Kalinowa - zespół dworsko-parkowy, oficyna z kuchnią. 5) Komadzyn - park. 6) Leszczynek - zespół dworsko-parkowy. 7) Nowa Wieś - zespół dworsko-parkowy. 8) Podczachy - park. 9) Strzegocin - ogrodzenie kościoła parafialnego, cmentarz przykościelny, kaplica cmentarna, cmentarz parafialny, zespół folwarczny, oficyna pałacowa, ogrodzenie parku pałacowego z bramą. 10) Wysoka Wielka - zespół dworsko-parkowy. 4. Obowiązują następujące ustalenia: 1) użytkowanie wyłącznie w sposób odpowiadający uch wartości zabytkowej i zgodnie z zasadami opieki nad zabytkami;

			2) utrzymanie we właściwym stanie poprzez podejmowanie działań ochronnych, zabezpieczających przed zniszczeniem uszkodzeniem, dewastacją i konserwacyjnych zgodnie z zasadami konserwacji zabytków; 3) zakaz wyrębu drzew na bez zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, wydzielania warzywników, zasypywania stawów, wprowadzania szkodliwej produkcji i uciążliwego rzemiosła; 4) podziału terenów parkowych na odrębne działki; 5) nieprzekraczalną linię zabudowy od granic parków zabytkowych ustala się na 25 m; 6) obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej i projektowanej funkcji do wartości obiektu; 7) nowa zabudowa winna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie rozplanowania, skali i bryły zabudowy przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej oraz nawiązywać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej. Nie może ona dominować nad zabudową historyczną; wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne. 5. Ustala się wymóg uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków przy podejmowaniu wszelkiej działalności związanej z obiektami zabytkowymi i ich otoczeniem, w tym także zmiany własności, funkcji i przeznaczenia obiektów. § 34 1. W planie utrzymuje się wyznaczone stanowiska archeologiczne, oznaczone na rysunku planu symbolem graficznym. 2. W celu ochrony zabytków archeologicznych obowiązuje: 1) na obszarach stanowisk archeologicznych przed przystąpieniem do wykonywania prac ziemnych związanych z zalesieniem, zabudową i zagospodarowaniem terenu wymagane jest wyprzedzające wykonanie archeologicznych badań ratowniczych przeprowadzone po uzyskaniu decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W sytuacji stwierdzenia na tym obszarze stanowiska wymagane jest wykonanie ratowniczych badań wykopaliskowych; 2) Na obszarach objętych nadzorem archeologicznym (rozcigających się na odległość 150 m od granic stanowiska) prace związane z zalesieniem, zabudową i zagospodarowaniem terenu wymagają uzyskania decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na nadzór archeologiczny. W sytuacji stwierdzenia na tym obszarze stanowiska wymagane jest wykonanie ratunkowych badań wykopaliskowych.
2.	Zmiany fragmentu MPZP obrębu Bielawki Gminy Kutno	Uchwała nr XXXII/166/2013 Rady Gminy Kutno z dnia 6 marca 2013 r.	§ 10. 1. Plan uwzględniając wartości dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej obejmuje ochroną konserwatorską zabytki nieruchome o udokumentowanych wartościach kulturowych wpisane do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 2. W miejscowości Bielawki występują obszary i obiekty objęte ochroną konserwatorską o udokumentowanych wartościach kulturowych wpisane do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zaznaczone na rysunku planu: park dworski - IV ćwierćwiecze XIX w., oficyna dworu z piwnicą i kuchnią - I poł. XIX w. 3. Plan dla obszaru parku dworskiego, o którym mowa w ust. 2, ustala: 1) utrzymanie funkcji i formy użytkowania parku oraz ochrony starodrzewia i istniejących zbiorników wodnych, które stanowią pozostałość założenia dworsko-parkowego; 2) obowiązek zachowania walorów środowiska przyrodniczego oraz utrzymania formy rozplanowania w kompozycyjnej i przestrzennej spójności założenia; 3) prace ziemne w obrębie bryły korzeniowej drzew i krzewów należy realizować w sposób jak najmniej szkodzący systemom korzeniowym. 4. W granicach parku dworskiego objętego ochroną konserwatorską zlokalizowane są następujące tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania: 1ZP, 1ZD, 6R, 12KDD. 5. Dla obiektu objętego ochroną konserwatorską, o którym mowa w ust. 2, plan ustala: 1) ochronie podlegają historyczne gabaryty, szerokość elewacji frontowej budynku, wysokość oraz geometria dachu, w tym układu kalenicy z dopuszczeniem niewielkich zmian ich gabarytów wynikających z docieplenia oraz zachowanie historycznych wymiarów i podziałów stolarki okiennej i drzwiowej; 2) dopuszcza się rozbudowę obiektu objętego ochroną konserwatorską, jednak wysokość rozbudowanej części nie może przekroczyć wysokości obiektu; 3) w otoczeniu zabytku dopuszcza się dobudowę i rozbudowę oraz modernizację obiektów nie mających cech zabytkowych; 4) dopuszcza się rozbiorę całkowitą lub częściową obiektów po opracowaniu inwentaryzacji obiektu. 6. Plan określa położenie stanowisk archeologicznych wraz ze strefami ochrony archeologicznej zaznaczonymi na rysunku planu: a) Sieraków (29 na 56-51), gm. Kutno: - osada, III wczesne średniowiecze, b) Bielawki (30 na 56-51), gm. Kutno: - punkt osadniczy, III wczesne średniowiecze, c) Bielawki (76 na 56-51), gm. Kutno: - punkt osadnictwa, późne średniowiecze/epoka nowożytna,

			d) Bielawki (77 na 56--51), gm. Kutno: - ślad osadnictwa, średniowiecze, - osada, późne średniowiecze, epoka nowożytna, e) Bielawki (78 na 56-51), gm. Kutno: - ślad osadnictwa, koniec neolitu/początek epoki brązu, - punkt osadniczy, późne średniowiecze, - punkt osadniczy, epoka nowożytna, f) Bielawki (79 na 56-51), gm. Kutno: - ślad osadnictwa, koniec neolitu/początek epoki brązu, - punkt osadniczy, późne średniowiecze, g) Bielawki (80 na 56-51), gm. Kutno: - ślad osadnictwa, średniowiecze, - osada, późne średniowiecze/epoka nowożytna, h) Bielawki (81 na 56-51), gm. Kutno: - ślad osadnictwa, starożytność, - osada, późne średniowiecze/epoka nowożytna, i) Bielawki (82 na 56-51), gm. Kutno: - ślad osadnictwa, kultura przeworska, OWR - punkt osadniczy, późne średniowiecze/epoka nowożytna, j) Bielawki (83 na 56-51), gm. Kutno: - ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze, k) Bielawki (85 na 56-51), gm. Kutno: - punkt osadniczy, średniowiecze, - punkt osadniczy, epoka nowożytna. 7. Plan określa strefy ochrony archeologicznej stanowisk archeologicznych położonych poza obszarem ustaleń planu, których strefy ochrony archeologiczne wchodzą na obszar ustaleń planu: a) Bielawki (35 na 56-51), gm. Kutno: - osada, kultura przeworska, OWR, - osada, późne średniowiecze/epoka nowożytna, b) Bielawki (38 na 56-51), gm. Kutno: - osada, kultura przeworska, OWR, - ślad osadnictwa, późne średniowiecze/epoka nowożytna, c) Komadzyn (45 na 56-51), gm. Kutno: - osada, późne średniowiecze/epoka nowożytna, d) Malina (84 na 56-51), gm. Kutno: - ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze, - osada, epoka nowożytna, e) Kutno (95 na 56-51), miasto Kutno: - ślad osadnictwa, kultura przeworska, OWR. 8. Realizacja inwestycji wymagających prac ziemnych w strefie ochrony stanowiska archeologicznego wymaga sprawowania nadzoru archeologicznego.
3.	Zmiana MPZP obrębu Krzesini Florek Gminy Kutno	Uchwała nr XLV/239/2014 Rady Gminy Kutno z dnia 27 stycznia 2014 r.	§ 10. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 1. W celu ochrony zabytków archeologicznych oznacza się na rysunku planu stanowiska archeologiczne, dla których mają zastosowanie przepisy odrębne. 2. W strefie ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego realizacja inwestycji wymagającej robót ziemnych wymaga sprawowania nadzoru archeologicznego.
4.	Zmiana MPZP obrębu Sieciechów Gminy Kutno	Uchwała nr LV/281/2014 Rady Gminy Kutno z dnia 5 września 2014 r.	§ 11. 1. Przy zagospodarowaniu obszarów objętych strefą ochrony archeologicznej, obejmującej obszary istniejących stanowisk archeologicznych - obowiązuje postępowanie zgodne z przepisami odrębnymi. 2. Wykaz istniejących udokumentowanych stanowisk archeologicznych: 1) Sieciechów 4 (AZP 56-51) - osada, późne średniowiecze/nowożytność, 2) Sieciechów 3 (AZP 56-51) - osada, późne średniowiecze/nowożytność, 3) Sieciechów 2 (AZP 56-51) - osada, późne średniowiecze/nowożytność. oraz strefy ochrony stanowisk znajdujących się poza obszarem objętym planem (oznaczone na rysunku planu). 3. Dla całego obszaru objętego planem - w przypadku znalezienia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym - postępowanie zgodnie z przepisami odrębnymi.
5.	MPZP obrębu Kotłiska, Gmina Kutno	Uchwała nr XLI/241/2018 Rady Gminy Kutno z dnia 27 marca 2018 r.	§ 10. Ustala się strefę ochrony archeologicznej od stanowiska archeologicznego w której realizacja inwestycji wymagającej robót ziemnych lub dokonywanie zmiany charakteru dotychczasowej działalności wymaga przeprowadzenia badań archeologicznych w formie nadzoru archeologicznego.
6.	Zmiana MPZP dla części obszaru gminy Kutno, obręb Nowa Wieś i Żurawieniec	Uchwała nr LV/281/2014 Rady Gminy Kutno z dnia 5 września 2014 r.	§ 7. W zakresie zasad zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej ustala się strefę ochrony stanowiska archeologicznego, dla której w przypadku robót ziemnych obowiązują ograniczenia i procedury postępowania jak dla stanowisk archeologicznych, określone w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
7.	Zmiana MPZP dla części obszaru gminy Kutno, obręb Piwki i Leszczynek	Uchwała nr XXXI/243/2021 Rady Gminy Kutno z dnia 7 maja 2021 r.	§ 8. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej: 1) wskazuje się na rysunku planu granicę obszaru stanowiska archeologicznego AZP 57-50/22, w ramach którego realizację robót ziemnych lub dokonywania zmiany charakteru dotychczasowej działalności, należy przeprowadzić badania archeologiczne zgodnie z przepisami odrębnymi dotyczącymi ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 2) wyznacza się na rysunku planu strefę ochrony archeologicznej, w ramach której nakazuje się przeprowadzenie badań archeologicznych w formie nadzoru archeologicznego, zgodnie z ustalenia § 2 pkt 2.

5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1 Charakterystyka gminy

Ryc. 1. Położenie gminy Kutno (www.gminakutno.pl).

Gmina Kutno położona jest w centrum Polski, na obszarze powiatu kutnowskiego, w województwie łódzkim, na terenie Równiny Kutnowskiej. Równina Kutnowska charakteryzuje się występowaniem urodzajnych gleb, co nadaje Gminie Kutno typowo rolniczą funkcję z dominacją produkcji rolniczej i ogrodniczej, a także przemysłu rolniczego. Dodatkowo, niska lesistość wzmacnia sposób wykorzystywania ziemi na cele rolnicze.

Powierzchnia Gminy wynosi 122,31 km², z czego ponad 100 km² stanowią użytki rolne, takie jak grunty orne, sady, łąki i pastwiska. Gmina Kutno graniczy z gminami: Krośnice (miejsko-wiejska), Nowe Ostrowy (wiejska), Łanięta (wiejska), Strzelce (wiejska), Oporów (wiejska), Krzyżanów (wiejska), Witonia (wiejska), Daszyna (wiejska) oraz Kutno (miejska).

W skład Gminy wchodzi 31 sołectw (Bielawki, Boża Wola, Byszew, Florek, Gołębiew Nowy, Gołębiew Nowy, Gołębiew Stary, Grabków, Gnojno, Julinki, Komadzyn, Kotliśka, Krzesin, Leszczynek, Leszno,

Malina, Marianki, Nagodów, Nowa Wieś, Piwki, Podczachy, Raciborów, Sieciechów, Sieraków, Stanisławów, Strzegocin, Wierzbie, Woźniaków, Wroczyzny, Wysoka Wielka i Żurawiec) oraz 23 miejscowości niesołeckie.

Gmina Kutno otacza teren miasta tworząc wokół niego nie w pełni zamknięty okrąg. Przez jej obszar przebiegają drogi krajowe łączące Warszawę z Poznaniem i Kutno z Płockiem oraz drogi wojewódzkie biegnące do Łodzi i Łęczycy.

W pd. - wsch. części Gminy zlokalizowany jest obszar chronionego krajobrazu Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej, obejmującego Obidówek i Strzegocin. Ponadto, na terenie Gminy zlokalizowanych jest kilka pomników przyrody oraz, przeważnie przylegających do pałaców lub dworów, interesujących zespołów parkowych. Pomimo niskiego wskaźnika lesistości, na terenie Gminy Kutno występują lasy: iglaste (Raciborów), mieszane (Strzegocin) oraz liściaste (Leszno).

5.2.2 Rys historyczny gminy Kutno

Na obszarze obejmującym teren gminy Kutno, pierwsze ślady pobytu ludzi datuje się na początek 10000 tysiąclecia p.n.e. Wraz ze zmianami klimatycznymi i związanym z tym ociepleniem i wycofywaniem się lodowca, obszar Niżu Europejskiego (w tym środkowej Polski) opanowany został przez tzw. łowców reniferów, otwierających okres paleolitu schyłkowego. Z tej fazy młodszego okresu epoki kamienia (przełom 9000 i 8000 tysiąclecia p.n.e.) pochodzą najstarsze znaleziska z terenu gminy Kutno, fragmenty narzędzi krzemiennych i półproduktów służących do ich wyrobu, odkryte w okolicznych miejscowościach: Strzegocin, Gołębievek i Florek.

W środkowym okresie epoki kamienia - mezolicie (ok. 8000 - 4500 p.n.e.) przybywały na ten teren koczujące gromady myśliwych, polujących na stada bizonów, jeleni i dzików. Obok łowiectwa zajmowali się rybołówstwem i zbieractwem. Wyrabiali też narzędzia z krzemienia, rogów i kości (motyki, igły, haczyki do łowienia ryb). Podczas nieustannej pogoni za zwierzyną, ciągle zmieniali miejsca swego pobytu, przenosili się na nowe obszary wraz z całym dobytkiem. Z tego też powodu ślady ich obozowisk, choć możliwe do zlokalizowania, są trudne do odkrycia. Na takie tymczasowe miejsca koczownicze natrafiono w okolicach Strzegocina, Głogowca, Wierzbia i Komadzyna.

Nieporównywalnie bogatszy obraz życia dawnych mieszkańców gminy Kutno, dają znaleziska z młodszego okresu epoki kamienia - neolitu (4500 - 1800 p.n.e), podczas którego zaszły duże zmiany w dziedzinie gospodarki. Na teren Równiny Kutnowskiej przybyły od południa plemiona trudniące się ręczną, kopieniacką uprawą ziemi i chowem zwierząt domowych (świń, kóz, owiec oraz bydła). Zasiadano przede wszystkim nie zalesione południowe części gminy, położone nad wodami, o dobrych glebach, a także miejsca suche i piaszczyste położone na wzgórzach. Plemiona te posiadały umiejętność ręcznego wyrabiania i wypalania naczyń glinianych. Na skutek tak dużego skoku cywilizacyjnego, ówczesna ludność nie musiała już tak często zmieniać miejsca swego przebywania. Duże osady, związane z ludnością tzw. kultury pucharów lejkowatych odkryto w Strzegocinie, Lesznie i Byszewie, a w Wierzbju, Komadzynie, Gołębiewku i Raciborowie natrafiono na ślady pobytu przedstawicieli kultury amfor kulistych. Drobne pozostałości wyrobów reprezentantów kultury ceramiki wstęgowej rytej znaleziono w okolicach Maliny i Bielawek. Najliczniejsze ślady pobytu ludności wymienionych kultur archeologicznych stanowią kawałki ceramiki, a także fragmenty narzędzi krzemiennych, kościanych oraz siekierok wykonanych z wygładzonego kamienia (np. stanowisko w Gnojnie Parcelach, związane z ludnością kultury pucharów lejkowatych).

Kolejny etap w rozwoju osadnictwa na omawianych ziemiach nastąpił w epoce brązu, która rozpoczęła się około 1800 r. p.n.e. i trwała do początków VII w. p.n.e. Migracje ludności oraz kontakty handlowe z południem Europy doprowadziły do pojawienia się pierwszych wyrobów z brązu. Używano brązowych narzędzi, ale głównie wykorzystywano te starsze, wykonane z krzemienia i kamienia. Mieszkająca tu w początkach epoki brązu ludność budowała drewniane domy, trudniła się hodowlą bydła i uprawą roli. Obok znanych już wcześniej miejsc, gdzie powstawały osady (tj. Florka, Głogowca, Leszna, Strzegocina i Maliny), szukano nowych terenów pod zasiedlenie. Ślady osad związanych z ludnością kultury trzcinieckiej odkryto w Piwkach, Bożej Woli i Gnojnie-Parcelach. Natrafiono też na pierwsze, jak dotychczas cmentarzyska z epoki brązu, w Bielawkach i Florku.

Rozwój osadnictwa nasilił się w epoce żelaza, dzielącej się na kilka okresów. Pierwszym okresem był halsztacki, trwający pomiędzy VII a IV w. p.n.e., z którym związane są pierwsze znaleziska, świadczące o umiejętności obróbki surowca żelaznego (najpierw metodą kucia a następnie wytapiania). Narzędzia wytapiane z żelaza, sprzęty gospodarstwa domowego, a przede wszystkim broń, pozwalające na zdobywanie nowych

terenów, karczowanie lasów oraz obronę ludności we wczesnej epoce żelaza - to pozostałości przedstawicieli kultury łużyckiej. Osady tej kultury odkryto w Lesznie, Głogowcu, Raciborowie, Strzegocinie, Komadzinie, Sieciechowie, Kuczkowie i Gołębiewku. Najciekawsze odkrycia z okresu halsztackiego pochodzą z Leszna, Byszewa i Gnojna Parceli. Pod koniec tego okresu na teren dzisiejszej gminy Kutno dotarła również mała grupa ludności kultury pomorskiej, zakładając osady i przylegające do nich cmentarzyska w Gołębiewku i Florku. Drugim okresem w epoce żelaza był okres lateński, trwający od IV w. p.n.e. do początków naszej ery. Związany był on z silnym oddziaływaniem i ekspansją na tereny polskie ludności celtyckiej pochodzenia grecko-rzymskiego. Pod tymi wpływami wykształciła się kultura przeworska, którą charakteryzowały: ciałopalny obrządek pogrzebowy, masowe wytwarzanie broni (oszczepy z długimi grotami, miecze oraz tarcze z okuciami), wznoszenie osad otwartych oraz masowe rozwinięcie i upowszechnienie produkcji żelaza, pozyskiwanego przez wytop w tzw. dymarkach. Ważną rolę w gospodarce ludności przeworskiej odgrywała wymiana towarów między plemionami. Najciekawsze odkrycia związane z okresem lateńskim pochodzą z Leszna i Byszewa.

W okresie wpływów rzymskich, trwającym od początków naszej ery do V w. n.e. największe oddziaływania szły z południa Europy, związane z imperium rzymskim i jego prowincjami. Na terenach gminy Kutno dalej rozwijała się kultura przeworska, która jednak w II w. n.e. zaczęła stopniowo zanikać. Zachodzą wówczas duże zmiany kulturowe: następuje podział cmentarzysk na męskie i kobiece, osady coraz częściej przyjmują charakter obronny, w uzbrojeniu pojawia się wzorowany na rzymskim miecz obosieczny (krótszy od dotychczasowych). Następuje znaczne zagęszczenie osadnicze, obok miejsc zasiedlonych we wcześniejszych okresach przybywa nowych śladów osadniczych na całym terenie gminy Kutno, np. w Leszczynku, Nowej Wsi, Żurawieńcu, Kotliskach i Sierakowie. Dużymi zespołami osadniczymi były miejscowości Gołębiewek i Florek, gdzie oprócz osady i przyległych osiedli pomocniczych (często produkcyjnych) znajdują się cmentarzyska ciałopalne.

Okres wędrówek ludów trwający od V w. do przełomu VI i VII w. n.e. nie przynosi większych zmian na analizowanym obszarze. W tym czasie pojawiają się pierwsze plemiona słowiańskie. W VII w. n.e. sytuacja etniczna zaczyna powoli się stabilizować. Kultura materialna w początkowej fazie ulega prymitywizacji, co uwidacznia się głównie w formach technologii produkcji naczyń ceramicznych oraz gospodarce.

Od początku VIII w. wśród lokalnych plemion słowiańskich zaczynają kształtować się związki rodowe, które doprowadzają w IX w. do powstania Państwa Polskiego. Wcześniej jednak, w okresie wczesnego średniowiecza powstają pierwsze wsie i osady, które istnieją nadal, do czasów nam współczesnych. Ślady dużych osad w Sierakowie, Piwkach, Lesznie, Strzegocinie, Byszewie, Kotliskach, Gołębiewku, Krzesinie, Nowej Wsi, Podczachach i Bielawkach. Te same miejscowości rozwijają się dalej w okresie średniowiecza (XII-XV w.). W późnym średniowieczu największą osadą z dużym cmentarzyskiem szkieletowym jest Byszew.

Ze źródeł archeologicznych, pozwalających na określenie początków i historii osadnictwa na terenie gminy Kutno wynika, że wiele miejscowości posiada dawną, przedhistoryczną metrykę, sięgającą epoki kamienia. Do wsi, wokół których odkryto nieprzerwanie trwający proces zasiedlania zaliczyć można: Strzegocin, Gołębiewek, Florek, Komadzyn i Wierzbie. Niewiele krótszy rodowód posiadają: Leszno, Byszew, Gnojno, Bielawki i Malina.

Duże zagęszczenie osadnictwa o znacznym zróżnicowaniu kulturowo-chronologicznym jest dowodem na atrakcyjność tego terenu. Decydującymi czynnikami były dostęp do wody i gleba odpowiednia dla rodzaju prowadzonej działalności i gospodarki. Ludność do okresu średniowiecza osiedlała się najczęściej nad małymi ciekami wodnymi, stan zalesienia ulegał ciągłym zmianom. Ludność ta początkowo zajmowała się zbieractwem, łowiectwem, rybołówstwem, a następnie uprawą ziemi i hodowlą zwierząt.

Patrząc na historię Gminy Kutno w perspektywie powiązania jej z historią miasta Kutna należy wspomnieć, że do końca XIII w. Kutno wraz z terenami leżącymi na północ należało do województwa łęczyckiego, a później do ziemi gostyńńskiej województwa rawskiego. Granica między Mazowszem a województwem łęczyckim przebiegała w Kutnie na linii rzeki Ochni, tym samym część południowa Gminy Kutno należała do województwa łęczyckiego, a część północna do Mazowsza.

W czasach średniowiecza na obszarze powiatu kutnowskiego miały miejsce liczne najazdy litewskie oraz walki książąt piastowskich w okresie rozbięcia dzielnicowego w XIII w. Do czasu wcielenia Mazowsza do Korony w okolicy Kutna zlokalizowana była granica oddzielająca Mazowsze od ziemi łęczyckiej. W XIV w. duży wpływ na zmieniające się warunki miały wojny z Zakonem Krzyżackim. Podobnie było w XV w. w czasie Wielkiej Wojny z krzyżakami, a później w czasie wojny trzynastoletniej za panowania Kazimierza Jagiellończyka.

Czasy nowożytnie były latami burzliwymi nie tylko dla Rzeczypospolitej, ale również dla obszaru kutnowskiego. Obszar Gminy znalazł się na trasie Potopu Szwedzkiego, w czasie którego zniszczeniu uległy między innymi miasta Kutno i Oporów. Poważniejsze konsekwencje miały późniejsze wydarzenia, takie jak

walki między zwolennikami Lubomirskiego a wojskami króla Jana Kazimierza, liczne pożary i zarazy. W ich wyniku część miast upadło łącznie z utratą praw miejskich. Lepsze czasy dla obszaru Gminy Kutno nastąpiły po nabyciu tych dóbr przez rodzinę Zamoyskich, a szczególnie wtedy, gdy właścicielem dóbr Kutnowskich został kanclerz Andrzej Zamoyski, który dokonał ponownej lokacji miasta w 1766 r. Miasto powoli odzyskiwało swoją pozycję stając się wkrótce jednym z większych ośrodków miejskich w środkowej Polsce. Następnie w okresie rządów pruskich na przełomie XVIII i XIX w. przeniesiono tu siedzibę powiatu.

W czasach Księstwa Warszawskiego, do roku 1816, obszar Gminy Kutno należał do Departamentu Warszawskiego (powiat orłowski z siedzibą w Kutnie), a w mieście swoją siedzibę posiadał podprefekt. Po Kongresie Wiedeńskim obszar Gminy Kutno znalazł się w Królestwie Polskim pod panowaniem cara Aleksandra I, administracyjnie stając się częścią województwa warszawskiego. W 1867 r. Gmina Kutno, wraz z innymi 11 gminami wiejskimi, znalazła się w granicach nowo utworzonego powiatu kutnowskiego w guberni warszawskiej. W okresie I wojny światowej obszar Gminy Kutno znalazł się pod okupacją niemiecką. W niepodległej Polsce powiat został włączony w granice województwa warszawskiego, a w roku 1939 – województwa łódzkiego. W styczniu 1919 r. po raz pierwszy odbyły się demokratyczne wybory do Rady Gminy Kutno, a pierwszym wójtem wybrany został Franciszek Radzimierski. W 1928 r. Rada Gminy Kutno nadała Józefowi Piłsudskiemu tytuł Honorowego Obywatela Gminy Kutno. Rok 1954 przyniósł nowy podział powiatu na 36 gromad, aby w 1972 r. powtórnie powrócić do gmin jako najniższych jednostek administracyjnych. Wraz z nowym podziałem kraju w 1975 r. Gmina Kutno została włączona w obszar województwa płockiego, a od 1999 r. do dzisiaj ponownie stanowi część województwa łódzkiego.

5.2.3 Krajobraz kulturowy oraz zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Ochrona dziedzictwa kulturowego, które należy przekazać przyszłym pokoleniom, jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

OBIEKTY SAKRALNE

Architekturę sakralną na terenie Gminy Kutno reprezentują dwa zabytkowe zespoły:

- ✓ zespół kościoła parafialnego p.w. Narodzenia NMP i św. Wojciecha w Głogowcu,
- ✓ zespół kościoła parafialnego p.w. św. Bartłomieja i Wojciecha w Strzegocinie,

Świątynie pełnią rolę dominant architektonicznych w obrębie historycznych układów przestrzennych. Charakteryzuje je najbogatsza forma architektoniczna. Znajdują się one w stanie bardzo dobrym i dobrym. Do obiektów sakralnych zalicza się również kaplica grobowa rodziny Wodzińskich na cmentarzu parafialnym w Strzegocinie.

Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP i św. Wojciecha w Głogowcu (rejestr zabytków nr 345/290 z 31.05.1967 r.). Pierwotny, drewniany kościół został wzniesiony na początku XIV w. przez Jana z Głogowskich. Budowę obecnego rozpoczęto w 1400 r., a ukończono w 1433 r. W latach 1560-1573 obiekt powiększono i rozbudowywano. Przedłużona została nawa, dobudowano absydę, wieżę i skarbiec. Wieża została zniszczona w 1737 r. Nadbudowano ją w 1914 r. W 1829 r. cmentarz przykościelny otoczony został ceglanym murem z czterema kaplicami narożnymi. W 1940 r., po aresztowaniu proboszcza, władze okupacyjne zamieniły kościół na magazyn. W 1945 r. kościół został uszkodzony na skutek wybuchu miny. Po wojnie odbudowany i wielokrotnie restaurowany.

Fot. 1. Głogowiec. Kościół p.w. Narodzenia NMP i św. Wojciecha (fot. autor opracowania).

Kościół położony jest na niewielkim wzniesieniu, w pd. - wsch. części wsi, w rozwidleniu dróg, przy trasie Kutno-Lubień. Otoczony ceglanym murem, od strony cmentarza przykościelnego rozczłonkowanym tynkowanymi płycinami, z kapliczkami i stacjami drogi krzyżowej. Kościół wzniesiony w stylu późnego gotyku z elementami renesansu. Orientowany. Składa się z prostopadłościenną nawy, do której od wsch. przylega węższe i niższe prezbiterium zamknięte absydą na planie prostokąta zwieńczonego łukiem pełnym. Od zach. do nawy przylega wieża na planie kwadratu na dwóch narożnikach flankowana okrągłymi basztami. Przy elewacji pd. prostopadłościenna kruchta, od pn. skarbiec na rzucie wydłużonego prostokąta połączony z zakrystią przylegającą do prezbiterium, wzniesioną na rzucie kwadratu. Nawę, prezbiterium i kruchtę pd. przykrywają dachy dwuspadowe, przy ścianie wsch. nawy umieszczono wieżyczkę na sygnaturkę przykrytą cebulastym hełmem. Wieżę zach. przykrywa wysoki dach czterospadowy, absydę dach stożkowy, nad zakrystią i skarbcem przy ścianie północnej - dachy pulpitowe.

Kościół murowany z cegły ceramicznej pełnej o wątku gotyckim, wewnątrz tynkowany. Sklepienia ceglane, w nawie kolebkowe, w absydzie koncha, w zakrystii krzyżowe. Posadzki ceramiczne i kamienne, podłogi z desek na legarach. Okna drewniane, prostokątne zamknięte łukiem pełnym, krosnowe, pojedyncze, szklone, wielokwaterowe. Drzwi zewnętrzne i wewnętrzne ościeżnicowe, dwuskrzydłowe, prostokątne zwieńczone łukiem pełnym. Elewacje nietynkowane, podzielone na pola uskokowymi szkarpami. W przyziemiu wieży portal renesansowy, nad nim kartusz z herbem Grzymała Głogowskich i datą roczną 1573. Wnętrze: Ściany tynkowane. W nawie i prezbiterium ściany podzielone przyściennymi filarami. Malowane dekoracją współczesną przedstawiającą sceny narodzenia i życia NMP, Chrystusa, Ewangelistów. W sceny wkomponowane również

postaci sławnych Polaków. Na belce tęczowej krucyfiks z XVI w. Przy ścianie północnej nawy renesansowy nagrobek Jana Głogowskiego z 1563 r. przedstawiający leżącą postać fundatora w stroju rycerza, w renesansowej ramie. Nagrobek ufundowany przez Pawła Głogowskiego, sygnowany Joannes Piaencenn. Ołtarze i konfesjonały z dekoracją barokową.

Świątynia pełni funkcję Sanktuarium Maryjne, jest znanym od wieków miejscem kultu maryjnego ziemi kutnowskiej i pielgrzymek do cudownego obrazu NMP Głogowskiej.

Kościół parafialny p.w. ŚŚ. Bartłomieja i Wojciecha w Strzegocinie (rejestr zabytków nr 446 z 17.03.1978 r.). Usytuowany jest we wsch. części wsi, na wsch. od drogi Kutno - Klery. Wybudowany w 1866 r. w stylu neogotyckim. Spalony ok. 1958 r. Przy odbudowie zmniejszono okna, zrekonstruowano ołtarz i wyposażenie. Murowany z cegły, nietynkowany, plan orientowany. Układ jednonawowy, na osi prezbiterium, za nim zakrystia. Bryła zwarta z wieżą w środku frontu, ujęta skarpami. Na osi wejście przez sień pod wieżą. Wieża przykryta dachem czterospadowym, wysokim, nawa dwuspadowym, nad prezbiterium i zakrystią dach jednospadowy. Konstrukcja dachowa drewniana, krokwiowa z pochylonymi dwustolcami z jętkami. Dachy kryte blachą. W elewacji frontowej, zach., drzwi z prostym portalem, ceglanym ostrosłupowym. Połączenie portalu wypełniona ścianą drewnianą z klepki w układzie skośnym. Nad nią wklęsły krzyż. Powyżej gzyms. Korpus wieży z małą, okrągłą rozetką.

Fot. 2. Strzegocin. Kościół p.w. ŚŚ. Bartłomieja i Wojciecha (fot. autor opracowania).

Kaplica grobowa rodziny Wodzińskich na cmentarzu parafialnym w Strzegocinie. Położona jest na cmentarzu parafialnym, na wsch. od drogi Kutno - Strzegocin. Pochodzi z II poł. XIX w., ufundowana przez Wodzińskich, właścicieli majątku Strzegocin. Budynek murowany z cegły, nietynkowany, fundamenty z cegły i kamienia polnego. Plan prostokąta. Bryła prostopadłościenna, nakryta dwuspadowym dachem. Od frontu zadaszenie na czterech drewnianych słupach, przykryte daszkiem dwuspadowym, na podeście ze schodami. Na osi drzwi dwuskrzydłowe. W szczycie tablica nagrobna w zdobionej motywami roślinnymi opasce, u góry krzyż. W piwnicy sklepienie beczkowe, z cegły.

Fot. 3. Strzegocin. Kaplica grobowa (fot. autor opracowania).

CMENTARZE

Cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego p.w. Narodzenia NMP i św. Wojciecha w Głogowcu. Zlokalizowany jest wokół kościoła parafialnego, pochodzi z poł. XV w. Rozplanowanie cmentarza regularne, kształt wieloboku zbliżony do prostokąta, o ściętych narożnikach od strony zach. Otoczony jest ceglany murem ogrodzeniowym. Do ciekawych nagrobków należą m.in.: nagrobek Ewy z Kożuchowskich Lubokrzycka z 1837 r., pomnik na mogile z 1863 r., krzyż z tablicą i napisem "10-ciu żołnierzy nieznanych poległych w kapani wrześniowej 1939 r." Na cmentarzu znajduje się również ołtarz polowy, w pd. - zach. części.

Cmentarz parafialny, rzymsko-katolicki w Głogowcu. Usytuowany jest po wsch. stronie drogi do Klonowiec Starych, w odległości ok. 150 m na pn. od kościoła. Na wzniesieniu opadającym w kierunku pd. - wsch.. Plan zbliżony do prostokąta z główną alejką biegnącą od murowanej bramy do kaplicy cmentarnej, a następnie odbijającej w kierunku na pn. Układ grobów rzędowy. Do ciekawszych nagrobków należą m.in.: grób rodziny Łempickich i Zakrzewskich (Eugeniusz Łempicki - b. oficer Wojsk Polskich, b. sędzia pokoju i b. Prezes Zakładów Dobroczynnych pow. kutnowskiego, zm. 1880 r.); grób ks. M. Padzińskiego - proboszcza parafii Głogowiec, zm. 1903 r.; grób rodziny Oksza-Orzechowskich; pomnik z tablicą z napisem: "Ofiara Wojsk Polskich pomordowanych w Katyniu - pamiętający rodacy 1940-1983"; pomnik z napisem "Ś.P. Umęczonym Polakom w łagrach syberyjskich pamiętający rodacy".

Cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego p.w. św. Bartłomieja i Wojciecha w Strzegocinie. Zlokalizowany jest wokół kościoła parafialnego, pochodzi z poł. XIX w. Na cmentarzu zachowane pomniki nagrobne: Jan Nepomucen Wodziński, Tomasz Górski dziedzic Strzegocina i Leszczynka oraz płk Antoni Górski dowódca obrony Jasnej Góry w 1813 r.

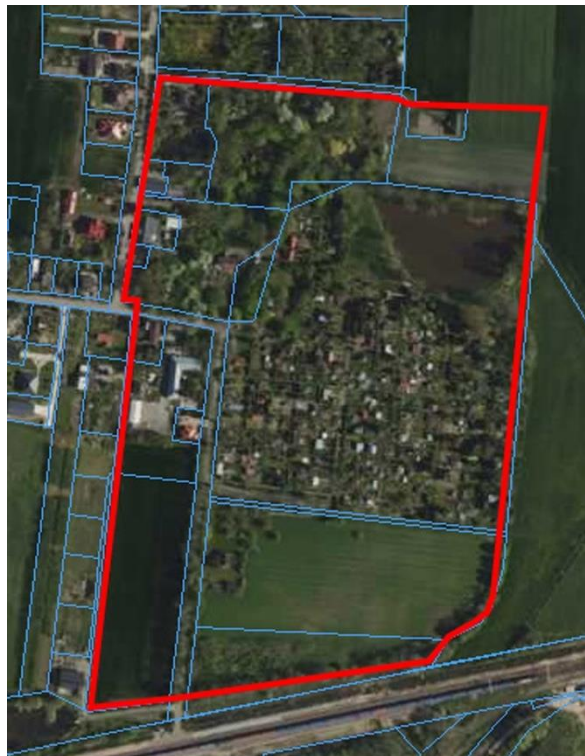
Cmentarz parafialny, rzymsko-katolicki w Strzegocinie. Usytuowany ok. 0.5 km na wsch. od centrum miejscowości, na wsch. od drogi Kutno - Strzegocin. Pochodzi z I poł. XIX w. Plan prostokąta z główną alejką

biegnącą od bramy przez środek cmentarza oraz kilkoma alejkami poprzecznymi. W pn. części cmentarza znajduje się murowana kaplica Wodzińskich. Na cmentarzu znajduje się mogiła żołnierzy z 1939 r.

ZAŁOŻENIA DWORSKO-PARKOWE Z FOLWARKAMI

Na terenie Gminy Kutno licznie występują założenia przestrzenne zespołów pałacowo - parkowych, dworskich i folwarcznych, obejmujące poza częścią rezydencjonalną także zabudowę folwarczną z podwórzem gospodarczym, kolonię mieszkaniową pracowników folwarku oraz dawne parki i ogrody użytkowe. Zachowały się głównie założenia powstałe w I lub II połowie XIX w. Atutami zespołów stanowią komponowane parki oraz malownicze położenie, często nad jeziorami.

Pozostałości zespołu dworsko - parkowego w Bielawkach. Zespół powstał w II poł. XIX w. Składał się z dworu (zniszczony w 1939 r.), otaczającego go parku oraz zabudowań gospodarczych. Obecnie układ przestrzenny założenia bardzo mocno zatarty. Zachowana jedynie dawna murowana oficyna z piwnicą i kuchnią oraz pozostałości parku. Teren został podzielony między wielu właścicieli, dawne zabudowania gospodarcze rozebrano, na miejscu zniszczonego dworu wybudowano nowy budynek, drzewostan mocno zniszczony. Na części terenu obecnie znajdują się ogródki działkowe.

Ryc. 2. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony, skala 1:5000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Zespół pałacowo - parkowo - folwarczny w Byszewie. Usytuowany jest w odległości ok. 700 m na pn. - zach. od drogi Kutno-Łęczycza. Powstał w II poł. XIX w. - pocz. XX w. Składa się z części rezydencjonalnej, gospodarczej oraz kolonii mieszkaniowej. Część gospodarcza i rezydencjonalna o kompozycji geometrycznej, zwartej, zamkniętej. Kolonia mieszkaniowa o kompozycji osiowej-zamkniętej. Część rezydencjonalna zajmuje wsch. część terenu, założona na planie prostokąta. Centralnym jej elementem jest klasycystyczny pałac (rejestr zabytków 397/310 z 08.07.1967 r.). Jest to budynek murowany z cegły wypalanej, tynkowany ze śladami malowania, założony na planie prostokąta, ustawiony kalenicowo na osi wsch. - zach. Dwukondygnacyjny,

częściowo podpiwniczony, o użytkowym poddaszu, nakryty dwuspadowym dachem naczółkowym. Obecnie w złym stanie technicznym, wymaga przeprowadzenia prac remontowych.

Na zach. od pałacu znajdują się dwie oficyny. Jedna z nich obecnie znajduje się w stanie ruiny (rejestr zabytków 398/311 z 08.07.1967 r.). Na zach. od części rezydencjonalnej znajduje się rozległe podwórze gospodarcze o kształcie zbliżonym do kwadratu. Główna brama wjazdowa w jego pd. - wsch. narożu.

Na pn. od pałacu rozpościera się niewielki park krajobrazowy (rejestr zabytków 399/312 z 08.07.1967 r.). Jego trzy boki obramowano alejami obsadzonymi lipą. Układ alejek regularny. Obecnie park zaniedbany, zachowana aleja dojazdowa oraz granica założenia.

Ryc. 3. Byszew. Mapa z wytyczonymi granicami parku wraz z aleją dojazdową - kolor czerwony, skala 1:10000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Fot. 4. Byszew. Widok na pałac i park, mapa zespołu z opisem budynków (źródło - karta ewidencyjna) oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Zespół dworsko – parkowo - folwarczny w Głogowcu. Usytuowany jest w zach. części wsi, w bezpośrednim sąsiedztwie terenu kościelnego, od kościoła oddziela go sad owocowy. Powstał w II poł. XIX w. - pocz. XX w. Poszczególne części założenia rozmieszczone są po obu stronach drogi do Grochowa. Zespół podzielony jest na część rezydencjonalną z parkiem i podwórzem gospodarczym (po pn. stronie drogi) oraz kolonię mieszkaniową usytuowaną na pd. od drogi.

Część rezydencjonalna obejmuje obszar zbliżony do prostokąta. Centralnym jej punktem jest dwór (rejestr zabytków 574 z 08.09.1967 r.). Składa się on ze środkowej części drewnianej o mieszkalnym piętrze oraz dwóch skrzydeł bocznych murowanych, otynkowanych, parterowych. Przed wejściem głównym drewniany ganek z balkonem, poprzedzony schodami o profilowanej, murowanej balustradzie.

Na pn. od dworu znajdują się budynki gospodarcze. Główna brama wjazdowa usytuowana na narożniku pd. - zach., boczne w narożach pn. Na pn. od dworu murowana oficyna, natomiast na wsch. i pd. rozciąga się park krajobrazowy. Park (rejestr zabytków 574 z 08.09.1967 r.) w stylu krajobrazowo-naturalistycznym został założony w końcu XIX w. Znajduje się w nim bardzo ciekawy drzewostan z dużą ilością okazałych topól białych, iglicznia trójcierniową, jesionem wyniosłym, orzechem europejskim, topolą późną i wiązami. Występują tu również grochodrzewy, klony, kasztanowce, wierzby oraz jesiony i graby. Wszystkie te drzewa posadzone są w szpalerach lub też tworzą alejki. W parku zachowały się też pojedyncze okazy drzew iglastych - świerk pospolity i modrzew europejski. Na terenie założenia znajdują się cztery zbiorniki

wodne, które zaniedbane silnie zarastają roślinnością. Pierwotny układ parku jest mało czytelny ze względu na zatarte dawne osie widokowe i znaczny stopień zaniedbania - park zarósł odroślami i samosiewkami. Do dnia dzisiejszego zachował się układ alei i ścieżek.

Fot. 5. Głogowiec. Widok na dwór i park oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Ryc. 4. Głogowiec. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony oraz strefy ochrony konserwatorskiej - kolor żółty, skala 1:5000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Zespół dworsko - parkowy w Kalinowej. Założenie powstało w poł. XIX w. na terenie istniejącego tu wcześniej folwarku. Folwark położony był nad dużym, ok. 4 hektarowym stawem, na zakończeniu drogi Kutno - Wysoka Wielka. Pomiędzy podwórzem gospodarczym a stawem założono park, przy jego wsch. granicy wybudowano dwór. Dwór w stylu klasycystycznym z 1 poł. XIX w. Własność Sapalskich. Budynek murowany z cegły, tynkowany, podpiwniczony w części pn. Fundamenty murowane z cegły i kamienia polnego. Założony na planie prostokąta, z piętrowym ryzalitem na osi. Obecnie ruiny dworu otaczają resztki parku w stylu krajobrazowym, który został założony w poł. XIX w. Powierzchnia parku wynosi ok. 12,5 ha.

Fot. 6. Kalinowa. Widok na dwór i park oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Ryc. 5. Kalinowa. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony, skala 1:2000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Zespół dworsko - parkowy w Leszczynku. Zespół powstał w I poł. XIX w. stylu późno klasycystycznym. Od końca XVIII w. do k. XIX w. wieś i folwark należały do rodziny Górskich herbu Boża Wola. W końcu XIX w. na terenie istniejącego parku wybudowano murowany dwór. Budynek murowany z cegły i kamienia polnego, tynkowany, parterowy z użytkowym poddaszem, częściowo podpiwniczony. Złożony z korpusu głównego oraz skrzydła bocznego, założony na rzucie zbliżonym do litery "L", dobudowanego w końcu XIX w. W centralnej części korpusu głównego, w osi elewacji frontowej (pn. - wsch.) usytuowany jest dwukondygnacyjny, prostokątny w planie ryzalit, zwieńczony trójkątnym szczytem, w którym znajduje się wejście główne do budynku.

Równocześnie z budową dworu założono park wkomponowując elementy poprzedniego założenia. Przy granicy pn. dziedzińca znajduje się oficyna mieszkalna, a dalej zabudowania gospodarcze i mieszkalne pracowników. W części pn. założenia posadzono sad. Główny element kompozycyjny parku stanowi zachowany układ wodny. Jest to sieć trzech stawów połączonych ciekami i łączących się z czwartym stawem znajdującym się za granicą parku. Na jednym ze stawów położona jest wyspa o średnicy ok. 15 m, porośnięta drzewami i krzewami. Interpretowana jest jako gródek stożkowaty (stanowisko archeologiczne nr 6, AZP 57-50/47).

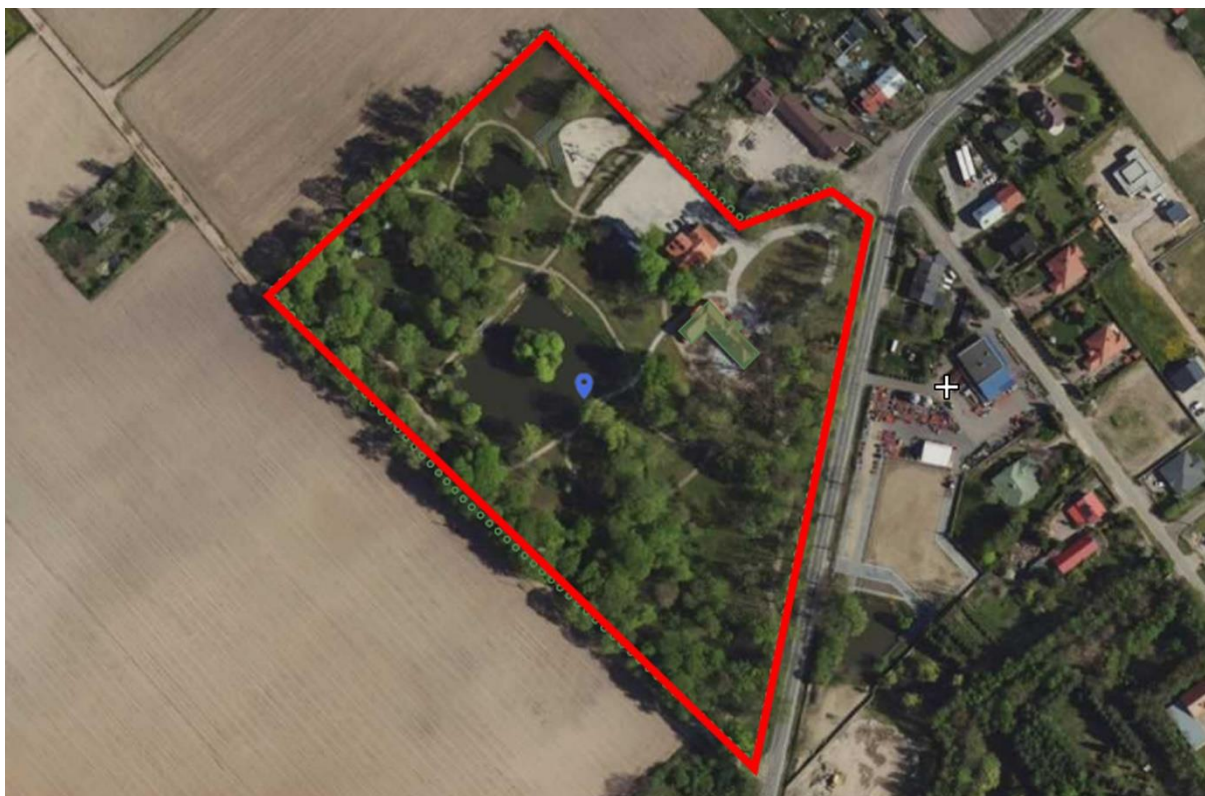
Park ogrodzony od strony szosy murem z kamienia polnego. Powierzchnia całego założenia wynosi 4,27 ha, w tym wody - 0,32 ha. Dwór, park oraz ogrodzenie wpisane są do rejestru zabytków pod nr A-262 z 29.12.2015 r.

Na terenie zespołu utworzono Park Kulturowy: "Etnograficzny podregion kutnowski związany z poetą romantycznym Józefem Bohdanem Zaleskim w Leszczynku" - Uchwała Gminy Kutno Nr VI/35/2015 z 28 kwietnia 2015 r. Został on utworzony w celu ochrony walorów dziedzictwa kulturowego związanego z pamięcią o poecie romantycznym Józefie Bohdanie Zaleskim. W latach 20-tych XIX w. przebywał na tym terenie Józef Bohdan Zaleski znany poeta zaliczany do tzw. „szkoły ukraińskiej” polskiego romantyzmu.

Fot. 7. Leszczynki. Widok na dwór, park, ogrodzenie oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Stan zachowania zespołu jest obecnie bardzo dobry. W latach 2018 - 2020 budynki wraz z przyległym parkiem poddane były rewitalizacji w związku z realizacją projektu pn. „Rozwój gospodarki turystycznej w gminie Kutno poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego” współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Na terenie zespołu swoją siedzibę ma Centrum Kultury Gminy Kutno⁴ oraz Gminna Biblioteka Publiczna im. J. B. Zaleskiego.

Ryc. 6. Leszczynek. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony, skala 1:2000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny w Lesznie. Zespół zlokalizowany przy drodze Kutno - Witonia pochodzi z I poł. XIX w. Na przełomie XVIII i XIX w. właścicielami majątku była rodzina Orsettich. Przez małżeństwo jednej z córek przeszedł w posiadanie rodziny Karnkowskich. Po śmierci Stanisława Karnkowskiego należał do Skotnickiego i Wieszczyckiego. Od nich zakupił go Roman Sławiński (dokonał on rozbudowy podwórza i przebudowy m.in. dworu). Po nim przejął majątek jego syn Tadeusz, a w 1940 r. oficer niemiecki.

W układzie zabudowań majątku można wyróżnić cztery części. Centralną część stanowi zespół pałacowo-parkowy na planie prostokąta z parkiem z dużym stawem i dworem ulokowanym w jego wnętrzu. Na zach. od dworu znajduje się 2-częściowe podwórze gospodarcze. Przy jego pd. skraju oraz wzdłuż pd. i zach. strony zespołu parkowo-dworskiego biegnie droga, która oddziela go od kolonii mieszkaniowej usytuowanej na wsch. Na pn. od parku znajduje się druga kolonia mieszkalna.

Pałac (rejestr zabytków nr 512 z 18.06.1979 r.) murowany, tynkowany, podpiwniczony w części zach. Bryła zwarta, piętrowa nakryta dachem 4-spadowym przenikającym się z dachem dwuspa-dowym portyku i namiotowym ryzalitu. Elewacja frontowa- północna, składa się z piętrowego frontu z dobudówkami. Układ elewacji osiowy, symetryczny. Wejście do budynku z portykiem klasycznym w postaci tympanonu wspartego na czterech kolumnach jońskich. Obecnie budynek jest nieużytkowany.

⁴ Centrum Kultury Gminy Kutno, jest samorządową instytucją kultury, utworzoną na mocy uchwały Nr XI/67/2007 Rady Gminy Kutno z dnia 25 października 2007 r. oraz uchwały Nr XX/154/2020 Rady Gminy Kutno z dnia 29 kwietnia 2020 r. w sprawie zmiany nazwy samorządowej instytucji kultury - Ośrodka Kultury Gminy Kutno.

Park (rejestr zabytków nr 512 z 18.06.1979 r.) powstał na przełomie XIX i XX w., założony jest na planie zbliżonym do prostokąta. Starodrzew znajduje się głównie w części pd. - zach.. Część pd. - wsch. zajmuje sad, otoczony wzdłuż ogrodzenia drzewami - jawory, kasztany. Układ alejek geometryczny, łączą ze sobą bramy wjazdowe. Północną część parku zajmuje duży staw o kształcie zbliżonym do trójkąta, z wyspą usypaną w jego wsch. narożniku. Układ przestrzenny parku zachowany, obecnie porośnięty samosiejkami, nieużytkowany.

Fot. 8. Leszno. Widok na dwór i park oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Ryc. 7. Leszno. Mapa z wytyczonymi granicami parku (kolor czerwony) oraz strefy ochrony konserwatorskiej (kolor żółty), skala 1:5000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny w Malinie. Zlokalizowany jest w pd. części wsi, przy drodze Sieciechów - Stara Wieś pochodzi z XVIII/XIX w. Składa się on z części pałacowo-parkowej we wsch. części założenia z małym podwórzem na planie prostokąta z pałacem w centralnej części; części gospodarczej w zach. części z podwórzem na planie wydłużonego prostokąta o kompozycji geometrycznej, zwartej, zamkniętej oraz z zabudowania dawnej kolonii mieszkaniowej zlokalizowanej na pd. od zespołu, w ciągu równoległym do drogi, po jej wsch. stronie, wcześniej również nad stawem po zach. stronie drogi.

Pałac (rejestr zabytków nr 435 z 06.02.1978 r.) wybudowany w II poł. XIX w. prawdopodobnie na miejscu starszego budynku, w stylu neobarokowym. Wybudowany przez właściciela cukrowni w Łaniętach i Sójkach - Naftala Majznera. Budynek murowany z cegły, tynkowany, na rzucie złożonym z korpusu głównego, regularnego w kształcie, z płytkim ryzalitem w części środkowej. Przed frontem duży ganek z przejazdem, od ogrodu taras ze schodami bocznymi. Korpus główny piętrowy na wysokim przyziemiu. Pośrodku wieża 3-kondygnacyjna w licu frontu. Po zach., pn. i wsch. stronie pałacu rozciąga się park (rejestr zabytków nr 435 z 06.02.1978 r.) na planie prostokąta, geometryczny układ alejek biegnących w kierunku pałacu oraz wokół murów otaczających park z pałacem, liczne alejki i szpalery grabowe. Obecnie kompleks ten pełni funkcję turystyczną ze względu na mieszczący się w nim hotel oraz restaurację (trwają prace remontowe).

Ryc. 8. Malina. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony, skala 1:5000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Fot. 9. Malina. Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny. Widok na dwór i park oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Zespół dworsko-parkowy w Nowej Wsi. W 1803 r. Nową Wieś kupił podczaszy inowrocławski Tomasz Górski. Po jego śmierci w 1818 r. majątek został podzielony między dzieci. Nowa wieś przypadła Franciszkowi Górskiemu. W 1867 r. majątek odziedziczył jego syn Franciszek Ksawery Lucjan Górski. Od 1880 r. Nowa Wieś należała do dr med. Józefa Handelsmana. Po pięciu latach wyjechał on do Warszawy, a na licytacji majątek kupił Maurycy Mamrot. Kolejna zmiana właściciela nastąpiła w 1888 r. kiedy Nową Wieś od Ernestyny Mamrot kupił Stanisław Wodzyński. W 1919 r. zadłużony majątek zakupił Alfred J. Koch. Nie spłacił on jednak długów i w 1924 r. komornik zajął nieruchomość. Rok później Nową Wieś w dzierżawę wzięły Fryderyk Ganter, który następnie kupił ją na licytacji. W 1946 r. majątek przeszedł na rzecz Skarbu Państwa.

Dwór zlokalizowany w pd. części wsi, przy drodze Kutno - Strzegocin. Wybudowany w II poł. XIX w. W poł. XX w. częściowo rozebrany, a od pd. dobudowano nowy budynek usługowy. Budynek murowany z cegły, tynkowany, niepodpiwniczony. Składa się z dwóch części, piętrowej od zach. i parterowej od wsch. Układ obu części 2-traktowy. Dachy dwuspadowe. W elewacji frontowej, dostawiony ganek z portykiem, wsparty na dwóch kwadratowych filarach ozdobionych kapitelami i głowicą układu doryckiego. W ścianie szczytowej piętrowej, na parterze, od południa, dostawiony budynek usługowy (sklep).

Wokół dworu założono niewielki park o powierzchni ok. 1 ha. Teren parku był ogrodzony od strony drogi i od podwórza gospodarczego. Podjazd od strony drogi przed budynkiem dworu był wybrukowany, dalej prowadziły alejki spacerowe, otoczone klombami kwiatowymi i krzewami. Oprócz drzew liściastych rosła tu również duża ilość drzew iglastych. Wzdłuż ogrodzenia od strony drogi znajdowała się aleja spacerowa obsadzona z jednej strony grabami. W poł. XX w. park został przekształcony, wprowadzono nowe nasadzenia drzew.

Ryc. 9. Nowa Wieś. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony, skala 1:2000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Fot. 10. Nowa Wieś. Dwór (fot. autor opracowania).

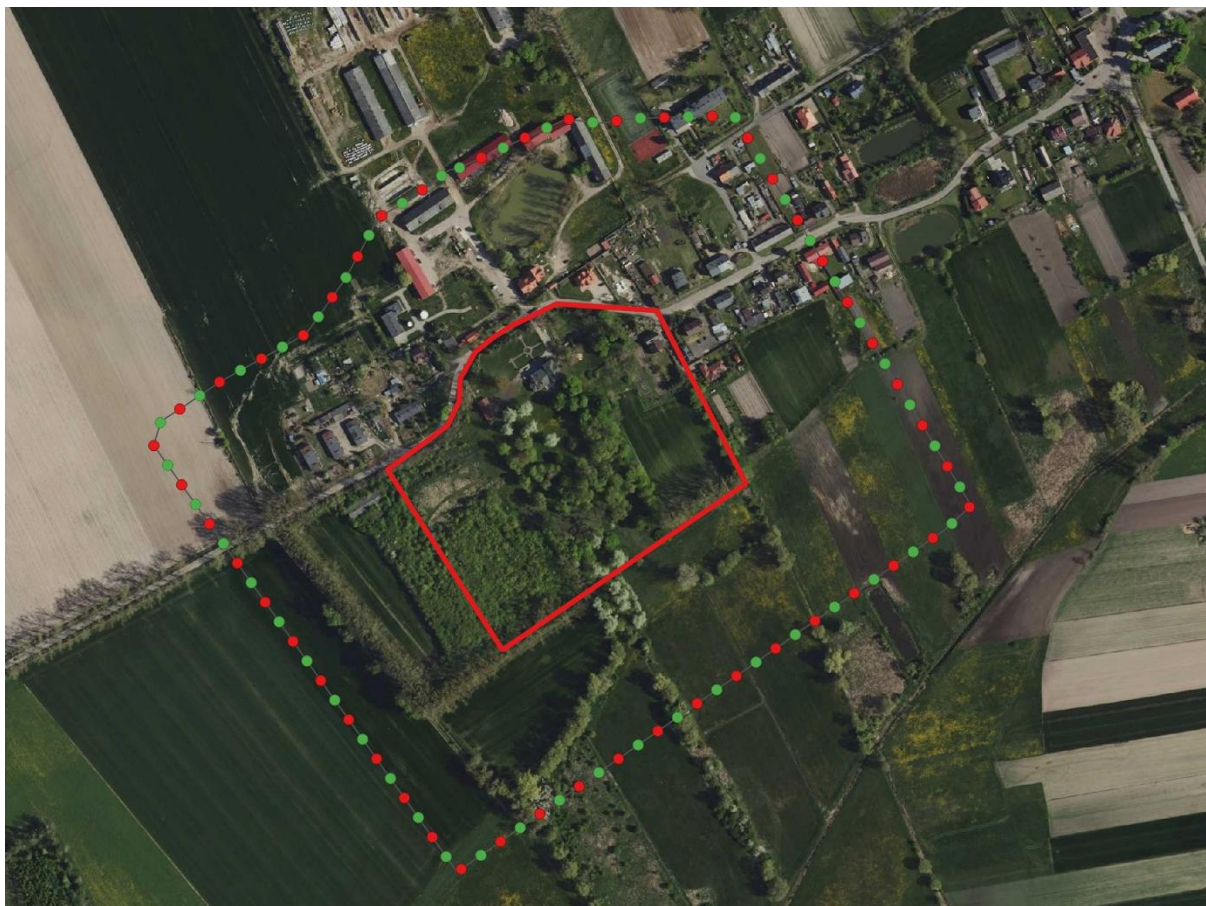
Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny w Strzegocinie. Zespół zajmuje rozległy obszar znajdujący się w zach. części wsi, po obu stronach drogi prowadzącej do Witoni. Pochodzi z II poł. XIX w. Podzielony jest na część rezydencjonalną po poł. stronie drogi, podwórze gospodarcze po pn. stronie drogi oraz kolonię mieszkaniową robotników folwarcznych po wsch. stronie założenia. Dobra Strzegocin należały do Górskich h. Bożawola. W 1871 r. kupił je Jan Górecki h. Szeliga.

Część rezydencjonalna składa się z pałacu, budynków gospodarczych oraz parku krajobrazowego. Pałac (rejestr zabytków 452 z 31.08.1978 r.) w stylu klasycystycznym, zaprojektowany przez Kornelego Gabrielskiego, wybudowany w latach 1877-1878. Murowany z cegły wypalanej, na podmurówce kamienno-ceglanej. Składa się z wydzielonego skrzydła głównego dwukondygnacyjnego i przylegającego do niego prostopadle skrzydła bocznego jednokondygnacyjnego, oba na planie prostokąta. Obecnie w budynku dworu swoje siedziby mają: Dom Formacyjny Diecezji Łowickiej oraz Rodzinny Dom Dziecka Caritas.

Na pd. od pałacu (rejestr zabytków 452 z 31.08.1978 r.) rozciąga się park krajobrazowy założony na planie prostokąta. Część ta otoczona jest ogrodzeniem murowanym. Park założony na planie prostokąta, z kępami drzew różnych gatunków. Występują kasztanowce, topole, lipy szerokolistne, klony, wiąz, grochodrzewy, jesiony, świerki, pojedyncze buki. Alejki spacerowe prowadzące od dworu o układzie swobodnym, prowadziły w głąb parku. Granicę zach. parku stanowił masyw starodrzewu oddzielając park od sadów. Wzdłuż wsch. granicy parku posadzono szpaler grabowy na którym znajdował się ogród warzywny i częściowo park. W 1937 r. projekt parku opracował Stefan Celiowski. Po przejęciu obiektu przez PGR w parku wprowadzono szereg zmian.

Fot. 11. Strzegocin. Widok na pałac i spichlerz oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Ryc. 10. Strzegocin. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony oraz strefy ochrony konserwatorskiej - kolor zielono-czerwony, skala 1:5000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Zespół dworsko-folwarczny w Wysokiej Wielkiej. Część rezydencjonalna z dworem (z 1901 r., spalonym w latach 30-tych XX w., odbudowany od podstaw) i parkiem znajdowała się po pd. stronie drogi, natomiast dziedziniec gospodarczy po pn. stronie. Dwór zlokalizowany był w centralnej części parku, na wzniesieniu. Do dworu, od drogi, prowadzi aleja obsadzona dwustronnie skupinami lilaka. Po zach. i pn. stronie dworu znajdują się resztki sadu. Właścicielami majątku w XIX w. była rodzina Rembielińskich. W 2005 r. obiekt stał się własnością prywatną. Z powodu złego stanu technicznego dworek zburzono w połowie 2010 r.

Ryc. 11. Wysoka Wielka. Mapa z wytyczonymi granicami parku (kolor czerwony), skala 1:5000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

5.2.4 Zabytki archeologiczne

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Na terenie Gminy Kutno w ewidencji konserwatorskiej znajduje się 246 stanowisk archeologicznych.

Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Kutno przedstawia Aneks 2 na końcu opracowania.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Podstawowe formy ochrony zabytków według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. stanowią:

1. wpis do rejestru zabytków;

2. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
3. uznanie za pomnik historii;
4. utworzenie parku kulturowego;
5. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze Gminy Kutno funkcjonują trzy z wyżej wymienionych form ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (s. 25-27 niniejszego opracowania).

5.3.1 Zabytki wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z *ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, który zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą, jako jedyny organ ochrony zabytków posiada kompetencje wpisywania zabytków do rejestru. Wpis zabytku do rejestru zabytków dokonywany jest na mocy decyzji administracyjnej, w księdze rejestru zabytków, określanej w zależności od kategorii zabytku właściwym symbolem:

- ✓ księga A – zabytki nieruchome,
- ✓ księga B – zabytki ruchome,
- ✓ księga C – zabytki archeologiczne.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru z urzędu lub na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym zabytek się znajduje. Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu dokonuje właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną.

Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo, którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru. Skreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Tabela 2. Zabytki nieruchome gminy Kutno wpisane do rejestru zabytków⁵.

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Rejestr zabytków
1	Byszew	Oficyna (rządcówka) w zespole pałacowo - parkowo - folwarczny	II poł. XIX w.	398 z 08.07.1967 r.
2	Byszew	Pałac w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	II poł. XIX w.	397 z 08.07.1967 r.
3	Byszew	Park w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	pocz. XIX w.	399 z 08.07.1967 r.
4	Głogowiec	Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP i św. Wojciecha w zespole kościoła	I poł. XV w., rozbudowa II poł. XVI w	431-III-20 z 15.03.1948 r. oraz 345 z 31.05.1967 r.
5	Głogowiec	Dwór w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym	XIX/XX w.	574 z 08.09.1987 r.
6	Głogowiec	Park krajobrazowy (50 m strefy ochrony konserwatorskiej od granic parku) w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym	k. XIX w.	574 z 08.09.1987 r.
7	Leszczynek	Dwór w zespole dworsko-parkowym	k. XIX w.	A/262 z 29.12.2015 r.
8	Leszczynek	Park przydworski w zespole dworsko-parkowym	I poł. XIX w.	A/262 z 29.12.2015 r.

⁵ Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi.

9	Leszczynek	Ogrodzenie w zespole dworsko-parkowym	1918 r.	A/262 z 29.12.2015 r.
10	Leszno	Pałac w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	II poł. XIX w.	512 z 18.06.1979 r.
11	Leszno	Park krajobrazowy (+ 100 m strefy ochrony konserwatorskiej od granic parku) w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	XIX/XX w.	512 z 18.06.1979 r.
12	Malina	Pałac w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	II poł. XIX w.	435 z 06.02.1978 r.
13	Malina	Park krajobrazowy w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	II poł. XIX w.	435 z 06.02.1978 r.
14	Strzegocin	Kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja i Wojciecha w zespole kościoła	1866 r.	446 z 17.03.1978 r.
15	Strzegocin	Pałac w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	II poł. XIX w.	452 z 31.08.1978 r.
16	Strzegocin	Park krajobrazowy z zachowanymi resztkami alei dojazdowej od strony wsch. (+ 150 m strefy ochrony konserwatorskiej od granic parku) w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	XIX w.	452 z 31.08.1978 r.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Zabytki ruchome gminy Kutno wpisane do rejestru zabytków znajdują się w Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Narodzenia NMP w Głogowcu. Należą one do poszczególnych kategorii: malarstwo 4, rzeźba 8, tkanina 1, meble i wyposażenie sakralne 1, konfesjonał, 1 ambona, inne 1 dzwon, 3 chrzcielnice, 1 drzwi do zakrystii.

Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Kutno nie występują stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

5.3.2 Park Kulturowy

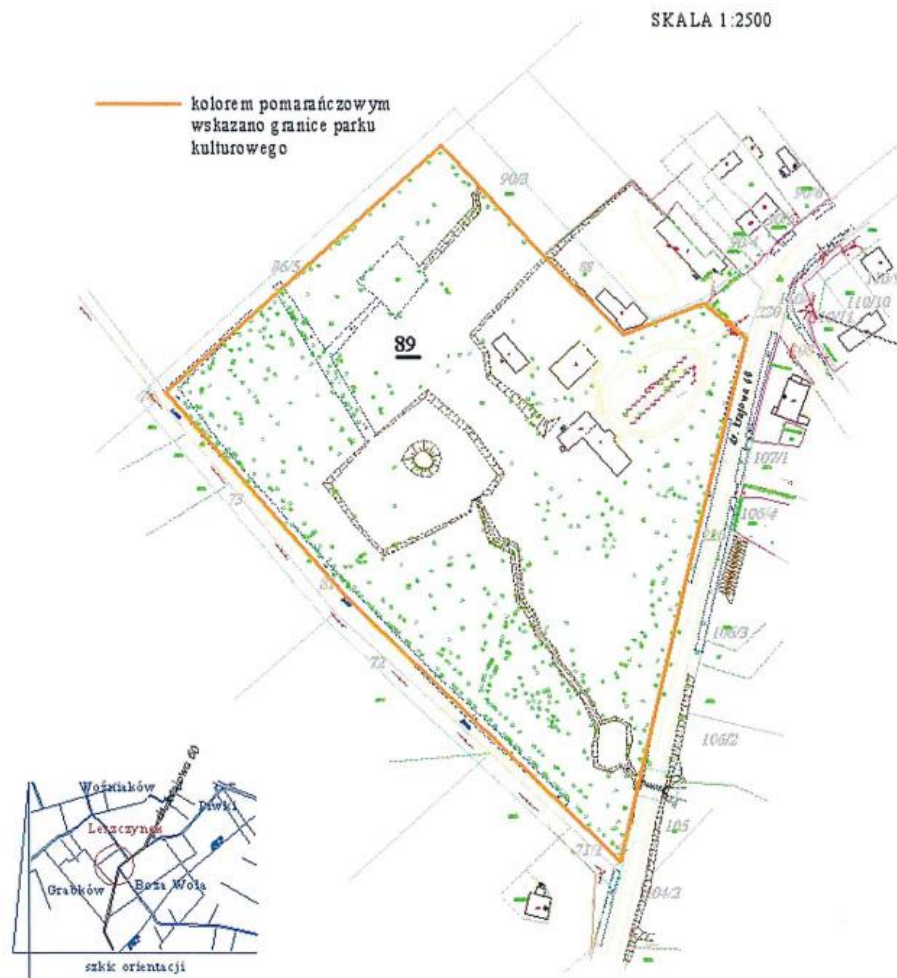
Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie i opiece nad zabytkami Park Kulturowy stanowi jeden z rodzajów form ochrony zabytków. Celem utworzenia parku kulturowego jest ochrona krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

W 2015 r., Rada Gminy Kutno podjęła uchwałę o utworzeniu parku kulturowego pod nazwą **"Park kulturowy etnograficznego podregionu kutnowskiego związanego z poetą romantycznym Józefem Bohdanem Zaleskim"** - Uchwała Nr VI/35/2015 Rady Gminy Kutno z 28 kwietnia 2015 r.

Głównym celem utworzenia parku była ochrona walorów krajobrazu kulturowego wyróżniającego się terenu zespołu dworsko-parkowego z zabytkami nieruchomymi i pomnikami przyrody na terenie parku, w celu zachowania pamięci o poecie romantycznym Józefie Bohdanie Zaleskim przebywającym i tworzącym w przedmiotowym obiekcie zabytkowym, oraz w celu zachowania cech charakterystycznych kultury regionu.

Park został utworzony na obszarze stanowiącym działkę nr 89 w miejscowości Leszczynek (adres Leszczynek 49a), na której znajduje się zespół dworsko-parkowy wpisany do gminnej i wojewódzkiej ewidencji

zabytków, w którym ma swoją siedzibę Centrum Kultury Gminy Kutno. Granice parku kulturowego pokrywają się z granicami nieruchomości.

Ryc. 12. Granice parku kulturowego w Leszczynkach (załącznik do Uchwały nr VI/35/2015).

Na terenie parku kulturowego wprowadza się następujące zakazy i ograniczenia:

- 1) prowadzenie robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej niezwiązanej z działalnością parku kulturowego, z wyłączeniem działalności Ośrodka Kultury Gminy Kutno i inwestycji gminnych prowadzonych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- 2) składowania lub magazynowania odpadów poza pojemnikami przeznaczonymi do gromadzenia bieżących odpadów;
- 3) zamieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz związanych z działalnością Centrum Kultury Gminy Kutno, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Sposób ochrony parku kulturowego:

- 1) rewaloryzacja i utrzymanie zieleni parkowej wraz z układem wodnym parku, zgodnie z założeniami Planu Ochrony Parku Kulturowego;
- 2) realizacja projektu „Przebudowa, rozbudowa i remont trzech istniejących budynków dla potrzeb Ośrodka Kultury Gminy Kutno wraz z zagospodarowaniem terenu”, który uzgodniony został z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Łodzi Delegatura w Skierniewicach oraz realizacja działań prowadzących do utrzymania obiektów zabytkowych w należyłym stanie technicznym.

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie”, a także zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019, poz. 1886).

Na podstawie art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Kutno sporządzona została w 2011 r., zaktualizowana w 2015 r. oraz obecnie w 2022 r. (Zarządzenie Nr 9/2023 Wójta Gminy Kutno z dnia 24 stycznia 2023 r.). W ewidencji znajduje się 52 obiekty oraz 246 stanowisk archeologicznych. Jeden obiekt został rozebrany - budynek dawnej szkoły w Byszewie.

Spis zabytków nieruchomych i archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Kutno przedstawiają Aneksy 1 i 2 na końcu opracowania.

5.5 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- ✓ tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- ✓ spektakle i widowiska,
- ✓ zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- ✓ wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- ✓ umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Region kutnowski nie stanowił wyodrębnionego terytorium historycznego, geograficznego czy etnograficznego. Znajdował się w tradycji folklorystycznej łęczyckiej. Choć ze względu na swoje położenie podatny był również na wpływy kujawskie i mazurskie.

Ubiór niewiele różni się od strojów Mazurów rawskich i łowickich. Kutnowski strój damski ma krótkie katanki w kolorze głębokiego różu. Spódnice w odcieniu granatu ozdobione białymi fartuszkami. Na głowie białe czepce ze wstążkami w kolorach białym, różowym i niebieskim. Na nogach czerwone buty. Strój męski to białe koszule, na których noszono czarne kamizelki z czerwonymi lamówkami. Tak samo ozdobione są sukmany. Spodnie w kolorze granatowym. Na głowach czapki ozdobione kolorowymi kwiatkami. Czerwone buty.

Na terenie Gminy Kutno działają dwie podstawowe jednostki kultury, których głównym celem jest organizacja wydarzeń oraz organizacja szeroko pojętego życia kulturowego mieszkańców Gminy:

- ✓ Centrum Kultury Gminy Kutno,
- ✓ Gminna Biblioteka Publiczna im. Józefa Bohdana Zaleskiego w Leszczynku.

Obie jednostki mają swoją siedzibę w wyremontowanym i oddanym do użytku z końcem maja 2020 r. zespole dworsko-parkowym w Leszczynku. Obecnie obiekt ten jest nowoczesny i wielofunkcyjny, umożliwiający prowadzenie działalności kulturalnej w stopniu do tej pory nieosiągalnym na terenie Gminy Kutno. Przystosowanie tego miejsca było możliwe dzięki realizacji projektu pn. „Rozwój gospodarki turystycznej w gminie Kutno poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020. Centrum Kultury Gminy Kutno stwarza możliwość rozwoju twórczości ludowej, wspierając lokalnych artystów. Pod skrzydłami instytucji powstały zespół „Leszczynianki” i kapela „Okowita”, które odnoszą coraz więcej sukcesów. Ich występy promują Gminę Kutno, ciesząc się uznaniem na przeglądach regionalnych, imprezach okolicznościowych oraz dożynkach

Na terenie Gminy organizacją różnorodnych zajęć, w szczególności inicjatyw mających na celu krzewienie tradycji, kultury oraz integrację społeczności lokalnej, zajmują się świetlice wiejskie zlokalizowane w miejscowościach: Strzegocin, Komadzyn, Gołębiew Nowy, Nowa Wieś i Wysoka Wielka.

Ważnym dla społeczności lokalnej wydarzeniem w ciągu roku są Dożynki - ludowe święto przypadające na zakończenie zniw i prac polowych. Wydarzenie to jest okazją do integracji i budowania więzi społecznej, a także możliwością pokazania potencjału rolniczego gminy poprzez prezentacje w barwnym korowodzie czy też stoiska z lokalnymi produktami i przysmakami.

W latach 2009-2018 na terenie zespołu dworsko - parkowego w Leszczynku organizowany był Złot Grupa Rekonstrukcji Historycznej pn. „Odyseja Historyczna”. W 2022 r. po raz pierwszy zorganizowano 3-dniowe przedsięwzięcie nawiązujące do dziejów Leszczynka i jego właścicieli rodziny Górskich pn. „Odyseja Napoleońska”

Inne imprezy kulturalne odbywające się w latach 2019-2021 na terenie Gminy Kutno to Ogólnopolski Festiwal Muzyki Ludowej „Złota Leszczyna”.

Dużą rolę w aktywowaniu mieszkańców do uczestniczenia w kulturze, propagowaniu i krzewieniu folkloru odgrywają Koła Gospodyń Wiejskich. Na terenie Gminy Kutno działa 9 Kół Gospodyń Wiejskich:

- ✓ Koło Gospodyń Wiejskich w Leszczynku,
- ✓ Koło Gospodyń Wiejskich Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Gołębiew,
- ✓ Koło Gospodyń Wiejskich w Wierzbii,
- ✓ Koło Gospodyń Wiejskich w Nowej Wsi,
- ✓ Koło Kobiet Aktywnych w Gołębiewku Nowym,
- ✓ Koło Gospodyń Wiejskich „Sójka” w Kolonii Sójki,
- ✓ Koło Gospodyń Wiejskich w Komadynie,
- ✓ Koło Gospodyń Wiejskich w Wysokiej Wielkiej,
- ✓ Koło Gospodyń Wiejskich w Strzegocinie.

Ważnym elementem budującym tożsamość lokalną na obszarach wiejskich są funkcjonujące jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych. W Gminie Kutno działa 7 jednostek OSP, w tym 2 w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego:

- ✓ OSP KSRG Wroczyń,
- ✓ OSP KSRG Komadzyn,
- ✓ OSP Leszczynek,
- ✓ OSP Gołębiewek Nowy,
- ✓ OSP Strzegocin,
- ✓ OSP Wierzbie,
- ✓ OSP Wysoka Wielka.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi diagnostycznych. Określa ona cztery ważne elementy oceny: mocne i słabe strony, czyli pozytywne i negatywne warunki wewnętrzne oraz szanse i zagrożenia, czyli pozytywne i negatywne warunki zewnętrzne. Niniejsza analiza jest podstawą do określenia celów i kierunków działania Gminy Kutno w zakresie ochrony zabytków.

Tabela 3. Analiza SWOT Gminy Kutno.

MOCNE STRONY
• dobra lokalizacja Gminy w centrum kraju w pobliżu głównych szlaków komunikacyjnych, zarówno infrastruktury drogowej, jak i kolejowej, • bogata historia obszaru, wysoka kultura niematerialna - związek ze sławnymi postaciami historycznymi, folklor, tradycje regionu, • utworzenie Parku Kulturowy w Leszczynku oraz Centrum Kultury Gminy Kutno. • wysoki potencjał oraz aktywność Centrum Kultury w Leszczynku, • występowanie wielu zespołów dworsko-parkowych (m.in. Bielawki, Byszew, Głogowiec, Kalinowa, Leszczynek, Leszno, Malina, Nowa Wieś, Strzegocin), • duża ilość stanowisk archeologicznych świadczących o historii terenu, • występowanie imprez o charakterze kulturowym (m.in. dożynki, " Odyseja Napoleońska", Złota Leszczyna), • działalność zespołu ludowego „Leszczynianki”, • tradycje związane z kutnowskim podregionem kulturowym, • bogate tradycje kulinarne, • widoczna działalność podmiotów społecznych, takich jak Koła Gospodyń Wiejskich i jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, przekładająca się pozytywnie na integrację społeczną oraz budowanie tożsamości lokalnej, • liczne szlaki turystyczne przebiegające przez teren gminy, m.in. szlak rowerowy "W centrum Polski", zielony szlak rowerowy "Pałace, dwory i zamki", szlak rowerowy "Bitwy nad Bzurą", • pokrycie całej powierzchni Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, • gminny portal mapowy - https://kutno.e-mapa.net/
SŁABE STRONY
• zły stan techniczny części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków: pałac i oficyna w Byszewie, dwór w Kalinowie i Nowej Wsi, • brak użytkowania niektórych obiektów zabytkowych, m.in. dwór w Kalinowej, pałac w Lesznie, • nie w pełni wykorzystane zasoby przyrodniczo-kulturowe, • brak wypracowanego produktu regionalnego.
SZANSE
• prace remontowo-konserwatorskie obiektów zabytkowych, • wykorzystanie funduszy europejskich, • rozwój organizacji pozarządowych, • tworzenie nowych miejsc pracy w oparciu o walory środowiska kulturowego np. rozwój agroturystyki, tradycyjnej turystyki weekendowej,

- wydawanie publikacji w formie broszur, ulotek, folderów, stron internetowych, filmów związanych z dziedzictwem kulturowym gminy,
- zwiększanie udziału funduszy prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków (współpraca z obecnymi właścicielami nieruchomości),
- rozwijanie świadomości kulturowo-historycznej (budowa ścieżek edukacyjnych, montaż tablic informacyjnych przy zabytkach oraz tablic prowadzących do zabytków),
- uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w programach, strategiach i planach rozwoju,
- ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej w oparciu o cenne obiekty zabytkowe,
- działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego, m.in. Centrum Kultury Gminy Kutno,
- zachowanie obiektów dworsko - parkowych,
- moda na folklor - podniesienie atrakcyjności obszaru poprzez kreowanie produktów i imprez o charakterze kulturowym,
- edukacja regionalna mieszkańców,
- wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele komercyjne,
- wypracowanie form współpracy jednostek działających na rzecz ochrony zabytków - organów rządowych, samorządowych i organizacji społecznych,
- możliwość włączania się w krajowe, wojewódzkie programy promocji,

ZAGROŻENIA

- niska świadomość społeczna w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym także zabytków archeologicznych,
- rosnące koszty renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych,
- wysokie koszty zachowania odrestaurowanych zabytków,
- niedostatek środków publicznych na rewitalizację,
- zwiększenie zadań zleconych gminom bez odpowiedniego wsparcia finansowego,
- skomplikowane i długotrwałe procedury ubiegania się o środki z UE,
- niedostosowanie sposobu użytkowania niektórych obiektów zabytkowych do ich charakteru.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Celem niniejszego programu, opracowanego w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków, jest stworzenie wieloletniej strategii ochrony zabytków znajdujących się na terenie Gminy Kutno. Misją gminy, w kontekście zachowania i ochrony jej dziedzictwa kulturowego jest: ***"świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego, poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych, a także racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy"***.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W poprzednim *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno na lata 2015-2018* wyznaczono cele strategiczne, cele operacyjne oraz ich działania. Niektóre z nich mają charakter długofalowy, przez co nie było możliwości zrealizowania ich w okresie obowiązywania programu. W związku z tym planuje się ich wykonanie w kolejnym okresie.

Szczegółowe zestawienie działań podjętych przez Gminę Kutno zostało zaprezentowane w rozdziale 11. *Realizacja i finansowanie przez miasto zadań z zakresu ochrony zabytków.*

7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami

Poniżej przedstawiono priorytety, kierunki działań i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno na lata 2023 - 2026.

PRIORYTET I OCHRONA I REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	
Kierunki działań:	Zadania:
1.1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	1.1.1. Monitoring stanu zachowania zabytków będących własnością Gminy: ✓ przegląd stanu technicznego obiektów; ✓ wyznaczenie obiektów, dla których niezbędny jest remont/konserwacja; ✓ opracowanie planu remontów. 1.1.2. Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich zabytków stanowiących własność gminy, w miarę posiadanych do dyspozycji środków finansowych w budżecie oraz pozyskanych ze źródeł zewnętrznych. 1.1.3. Poprawa stanu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków: ✓ przeprowadzenie prac remontowych obiektów w złym stanie technicznym, ✓ nadanie nowych funkcji obiektów nieużytkowanych. 1.1.4. Zamieszczenie zabytkowych układów zieleni na Krajowej i wojewódzkiej liście obszarów przeznaczonych do rewaloryzacji w celu pozyskania funduszy na przeprowadzenie wymaganych prac. 1.1.5. Coroczne przeznaczanie środków z budżetu Gminy na dotacje na renowację zabytków wpisanych do rejestru zabytków. 1.1.6. Intensyfikacja starań o uzyskanie zewnętrznych środków finansowania. 1.1.7. Bieżąca pielęgnacja na terenie cmentarzy na obszarze gminy, m.in.: ✓ prace pielęgnacyjne i porządkujące, ✓ usuwanie roślinności zielnej oraz samosiewek drzew, ✓ renowację zabytkowych nagrobków, 1.1.8. Ochrona stanowisk archeologicznych: ✓ wskazanie lokalizacji w dokumentach planowania przestrzennego; prorowadzenie wszelkich działań inwestycyjnych po przeprowadzeniu nadzoru archeologicznego lub badań wykopaliskowych; wspieranie zamierzeń dążących do realizacji ratowniczych badań wykopaliskowych w obrębie stanowisk archeologicznych szczególnie narażonych na zniszczenie; przeprowadzenie badań archeologicznych na domniemanym gródku stożkowatym w Leszczynku (stanowisko archeologiczne nr 6, AZP 57-50/47). 1.1.9. Oznakowanie zabytków znajdujących się w rejestrze WKZ.
1.2. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego	1.1.2. Wszystkie zabytki rejestrowe oraz ewidencyjne należy umieszczać w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. 1.1.3. Wszystkie prace ingerujące w substancję zabytkową powinny być zaopiniowane przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (zabytki ewidencyjne) lub powinny uzyskać decyzję na prace (zabytek rejestrowy), 1.1.4. Prace przy zabytkach rejestrowych powinny być wykonywane pod nadzorem konserwatorskim.
PRIORYTET II: KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I JEGO OCHRONA	
Kierunki działań:	Zadania:
2.1. Ochrona krajobrazu kulturowego i	2.1.1. Egzekwowanie zapisów określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego:

poprawa ładu przestrzennego	✓ w przypadku uchwalania nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego niezbędne jest uwzględnianie postulatów ochrony dziedzictwa kulturowego. 2.1.2. Zadania dla Gminnej Ewidencji Zabytków: ✓ aktualizacja i weryfikacja istniejącego zbioru kart adresowych znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków, ✓ systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną, ✓ udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami, ✓ sporządzenie sprawozdania z realizacji założeń Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami (zgodnie z art. 87 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).
PRIORYTET III: PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I PIELEGNACJA TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ	
Kierunki działań:	Zadania:
3.1. Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym	3.1.1. Współorganizowanie wszelkiego rodzaju wystaw poświęconych historii oraz ochronie obiektów zabytkowych gminy. 3.1.2. Organizowanie konkursów artystycznych poruszających tematykę zabytków. 3.1.3. Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwości pozyskiwania środków na odnowę zabytków wpisanych do rejestru zabytków. 3.1.4. Promocja obiektów zabytkowych podczas uroczystości na terenie gminy. 3.1.5. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, bibliotek oraz innych instytucji kultury. 3.1.6. Organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego. 3.1.7. Organizacja wydarzeń kulturalnych zwiększających wrażliwość na historię i tradycję regionu. 3.1.8. Opracowanie kalendarza imprez kulturalnych. 3.1.9. Udział Gminy a także lokalnych społeczności w Europejskich Dniach Dziedzictwa. 3.1.10. Edukacja mieszkańców, począwszy od poziomu przedszkolnego i szkoły podstawowej, nauka historii na przykładzie zachowanych zabytków - promowanie działań związanych z ochroną zabytków w szkołach, włączanie zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego do programów nauczania. 3.1.11. Tworzenie i promowanie szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych przebiegających w pobliżu obiektów zabytkowych. 3.1.12. Stworzenie program edukacji regionalnej dla uczniów szkół z terenu gminy Kutno. 3.1.13. Utworzenie miejsca pamięci narodowej w parku dworskim w Leszczynku (obelisk w stylu z epoki napoleońskiej, nazwiska mieszkańców gminy Kutno, daty, bitwy miejscowości).
3.2. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy służąca kreacji	3.2.1. Promowanie obiektów reprezentatywnych: kościół - sanktuarium pw. Narodzenia NMP i św. Wojciecha w Głogowcu. 3.2.2. Ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej i pielgrzymkowej w oparciu o cenne obiekty sakralne: Sanktuarium w Głogowcu z uwzględnieniem kościołów i lokalnych kapliczek. 3.2.3. Opracowanie wirtualnej panoramy gminy Kutno.

produktów turystyki kulturowej	3.2.4. Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego Gminy. 3.2.5. Promocja i rozwój istniejących szlaków turystycznych. 3.2.6. Aktywna współpraca z regionalnymi mediami w celu promocji zabytków i upowszechnienia działań związanych z opieką nad zabytkami. 3.2.7. Opracowanie koncepcji promocji gminy, w tym aktualizacji informacji na temat dostępnych miejsc noclegowych oraz punktów gastronomicznych i turystycznych, 3.2.8. Stworzenie koncepcji produktu lokalnego/markowego oraz jego dystrybucja i promocja: „Szlakiem dworów Gminy Kutno” i „Odyseja Napoleońska” 3.2.9. Stworzenie mechanizmu współpracy na szlaku kulturowym „Pałace, dwory i zamki”. 3.2.10. Realizacja projektów podnoszących atrakcyjność obszarów zabytkowych - rekonstrukcje historyczne.
---	--

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno jest Wójt Gminy. Do osiągnięcia celu i efektywnego wykonywania zadań w nim określonych służą pomocą następujące instrumenty:

- instrumenty prawne - wynikające z przepisów prawnych (ustaw i przepisów wykonawczych), uchwał Rady Gminy, np. dotyczących zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych (np. wojewódzkiego konserwatora zabytków czy uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie przy zabytkach);
- instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, korzystanie z funduszy europejskich;
- instrumenty kontrolne - aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego, sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji *Programu* oraz aktualizacja *Programu* związana z ustawowym 4-letnim okresem obowiązywania, dostosowania go do zmieniających się zapisów prawnych oraz możliwości finansowania;
- instrumenty koordynacji - realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- instrumenty społeczne - działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką, współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków (powoływanie nowych).

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Proces osiągania celów wytyczonych w Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno będzie monitorowany poprzez analizę stopnia jej realizacji. Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Wójta Gminy Kutno, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Z realizacji programu wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się Radzie Gminy. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

Ocena poziomu realizacji Programu winna uwzględniać m.in.:

- bieżący monitoring Gminnej Ewidencji Zabytków uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- ocenę prac związanych z opracowaniem aktów prawa miejscowego dla terenów o wysokich wartościach kulturowych,
- ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocena przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
- ocenę aktywności placówek kulturalnych,
- ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
- ocenę rozwoju bazy agroturystycznej,
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

Po przyjęciu przez Radę Gminy treści Programu w drodze uchwały należy udostępnić dokument do publicznej wiadomości na gminnej stronie internetowej. Program należy sukcesywnie analizować oraz uzupełniać, uwzględniając zmieniające się uwarunkowania prawne, kulturowe i społeczne.

Realizowanie założeń Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno będzie wymagało współpracy nie tylko osób odpowiedzialnych za wdrożenie działań wynikających z celów tego dokumentu, ale także aktywizacji właścicieli, użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, grup społecznego działania, środowisk naukowych itp.

Mając na uwadze dobro ogółu należy dłożyć starań, aby wytyczone cele zostały realizowane. Gmina i podległe jej jednostki zobowiązują się prowadzić działalność informacyjną i popularyzatorską w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady, które zawiera Rozdział 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane, m.in. z następujących źródeł:

- ✓ z budżetu gminy finansowanie odbywa się w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub dotyczy stanowisk archeologicznych odkrytych na terenie będącym własnością gminy;
- ✓ z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- ✓ z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodne z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- ✓ z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy;
- ✓ z dotacji unijnych; od fundacji; od osób fizycznych, prawnych, kościelnych.

Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- ✓ sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- ✓ przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- ✓ wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- ✓ opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- ✓ wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- ✓ sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- ✓ zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- ✓ stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- ✓ odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- ✓ odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- ✓ odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- ✓ modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- ✓ wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- ✓ uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- ✓ działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;

- ✓ zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- ✓ zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- ✓ zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- ✓ wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- ✓ stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje instrumentami finansującymi działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego na mocy przyjętych rozwiązań wynikających z „Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020”. Jednym z trzech instrumentów wdrażania przyjętych celów częściowych są Narodowe Programy Kultury, w tym Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”.

Określony jest on poprzez podprogramy, priorytety i działania, które MKiDN realizuje w corocznie ogłaszanych programach.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego co roku ogłasza programy, w ramach których można się ubiegać o dofinansowanie projektów związanych z ochroną zabytków. Mimo, że są one ogłaszane każdego roku, zakres merytoryczny i tematyczny w poszczególnych latach zasadniczo nie ulegał zmianie.

Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Właściciel zabytków - osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego, finansują prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane. Działania te wchodzi w zakres sprawowanej przez właścicieli opieki i ochrony nad zabytkiem, polegającej w szczególności na zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku wraz z otoczeniem w jak najlepszym stanie zgodnie z zapisami ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami. Właściciele mają prawo i możliwość pozyskiwania funduszy na dofinansowanie prac przy zabytkach ze źródeł publicznych krajowych (budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego), zagranicznych (fundusze Unii Europejskiej) oraz innych, w tym prywatnych (np. od osób fizycznych i prawnych, organizacji pozarządowych). Poniżej zaprezentowano możliwości finansowania opieki nad zabytkami, wskazując najważniejsze źródła pozyskiwania funduszy na ten cel.

Finansowanie działań należy opierać na środkach własnych oraz możliwych dofinansowaniach ze strony Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (projekty resortowe - priorytety), Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Województwa Łódzkiego (prace konserwatorskie przy zabytkach nieruchomych i ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków). Optymalnym rozwiązaniem jest przeniesienie części ciężaru finansowania działań z zakresu ochrony zabytków na inwestorów indywidualnych (np. adaptacja dla potrzeb komercyjnych historycznych budynków, przy zachowaniu formy i detalu historycznego). Ponadto źródłami finansowania działań mogą być fundusze regionalne i krajowe.

Źródła publiczne - środki krajowe

Budżet państwa: Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków - Istotą funkcjonowania państwowego funduszu celowego jest ratowanie najbardziej zagrożonych zabytków.

Ochrona zabytków - Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Osoby fizyczne są uprawnione do składania wniosków w tym programie. Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku, w ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony będzie na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego - zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji.

Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach programu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

Istotnym celem programu jest poprawa stanu instytucji kultury mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne.

Kultura cyfrowa - Celem programu jest udostępnianie i umożliwianie ponownego wykorzystywania zasobów cyfrowych do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych, uwzględniające opracowanie i digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego.

Zwiększenie dostępności opracowanych i zdigitalizowanych zbiorów, przy zastosowaniu atrakcyjnych form ich prezentacji, także wykorzystujących możliwości nowoczesnych technologii, ma na celu przełamywanie barier w dostępie do dóbr kultury, w tym w dostępie do kultury dla osób z niepełnosprawnościami i wykluczonych cyfrowo. Prowadzenie działań edukacyjnych związanych z zasobami cyfrowymi ma służyć świadomemu i bezpiecznemu korzystaniu z nowych mediów oraz rozwojowi kompetencji odbiorczych związanych ze stymulowaniem działań twórczych obywateli w posługiwaniu się nimi. Istotnym celem programu jest zwiększenie dostępności do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

Ochrona zabytków archeologicznych - Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Strategicznym celem Programu jest świadoma i zrównoważona ochrona dziedzictwa archeologicznego in situ, zgodna z normami międzynarodowymi, wskazanymi w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska).

Program ma dwa cele szczegółowe. Pierwszym jest wzmocnienie instrumentów ochrony konserwatorskiej zasobu dziedzictwa archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków poprzez lepsze rozpoznanie, analizę i dokumentację stanowisk archeologicznych z wykorzystaniem nowoczesnych metod badawczych, które dają szansę na weryfikację ustaleń naukowych z ograniczeniem do minimum działań destrukcyjnych. Konieczność podjęcia działań w tym zakresie wynika z ustaleń weryfikacji tego zasobu, przeprowadzonej w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022. Drugim celem szczegółowym Programu jest wspieranie działań mających na celu opracowanie i upowszechnienie wyników zakończonych już, często jeszcze w XX w., badań archeologicznych, które nie zostały dotychczas wprowadzone do obiegu naukowego. Upowszechnienie i wprowadzenie do obiegu naukowego pozyskanych w wyniku badań

informacji o naszym dziedzictwie kulturowym jest warunkiem wykorzystania tych danych do jego ochrony i zachowania dla przyszłych pokoleń.

- Szczegółowe cele Programu będą realizowane poprzez dwie kategorie zadań: weryfikacja zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, w przypadku których ustalenia co do lokalizacji, zasięgu, chronologii i/lub funkcji nie mają wystarczających podstaw naukowych, zwłaszcza tych nieposiadających własnej formy terenowej;
- opracowanie i publikacja książkowa wyników badań archeologicznych, zwłaszcza tych zakończonych przed 2000 r.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach programu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, a także przekazanie wojewódzkim konserwatorom zabytków dokumentacji niezbędnej do prowadzenia dalszych działań administracyjnych i konserwatorskich służących świadomej i zrównoważonej ochronie dziedzictwa. Równoległe działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Wspieranie działań muzealnych - Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych.

Kultura ludowa i tradycyjna - Celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania. Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z tradycjami funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane są przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszącymi się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym m.in. dotyczących folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują i w ramach, których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami. Ze względu na specyfikę programu szczególnie ważne dla realizacji jego celów będą zadania, dla których problematyka związana

z kulturami tradycyjnymi (zarówno w aspekcie historycznym, jak i współczesnym) będzie punktem wyjścia do podjęcia działań na rzecz integracji społeczności lokalnych, co przyczynić się może do wzmacniania tożsamości i budowania poczucia dumy z przejawów lokalnych i regionalnych kultur. Zakres programu został rozszerzony o zadania, związane z międzypokoleniowym przekazem unikatowej wiedzy i umiejętności kulturowych, adresowany do „mistrzów tradycji”, będących depozytariuszami wiedzy lokalnej i regionalnej. Zakres podejmowanych działań jest zgodny z założeniami Konwencji UNESCO z 2003 roku. Głównym celem tego trybu dofinansowania jest wspieranie procesu transmisji w obrębie danej wspólnoty kulturowej, przejawiającego się w bezpośrednim przekazie wiedzy, umiejętności, funkcji - ze szczególnym naciskiem na ich unikatowość, bądź zagrożenie zanikiem. Istotnym jest przy tym czynnik in situ – przekaz winien odbywać się pomiędzy osobami wywodzącymi się z tej samej wspólnoty i kultury lokalnej, bądź możliwie najbliższej. Sposób przekazywania powinien odbywać się w jak najbardziej naturalny sposób, z uwzględnieniem lokalnie rozwijających się technik i sposobów transmisji, będących integralną częścią tradycji. O dofinansowanie mogą

ubiegać się także przedstawiciele mniejszości narodowych, etnicznych i wyznaniowych, których kultura lokalna stanowi integralną część niematerialnego dziedzictwa kulturowego Polski.

Najbardziej pożądanym efektem programu ma być wypracowanie wzorców ochrony oraz twórczego inspirowania się elementami kultur tradycyjnych zarówno w wymiarze materialnym jak i niematerialnym, z uwzględnieniem społecznego kontekstu ich funkcjonowania.

Miejsca pamięci i trwale upamiętnienia w kraju - Celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.

Fundusz kościelny

Celem jest wspieranie działań takich jak konserwacja i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej z dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Dotacją mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Fundusz może być wykorzystany dla poprawy stanu technicznego budynków komunalnych objętych ochroną konserwatorską.

Dotacje na poziomie gminy

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest zadaniem własnym gminy.

Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

Dotacje na poziomie województwa

Zarząd Województwa Łódzkiego ogłasza konkursy na udzielenie dotacji na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego. O dofinansowanie może się ubiegać każdy, kto posiada tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru zabytków województwa łódzkiego. Dotacja z budżetu województwa łódzkiego na wykonanie prac przy zabytku może być udzielona w wysokości do 50% całkowitej wartości planowanego zadania, w szczególnie uzasadnionych przypadkach - do 100%, przy czym maksymalna wnioskowana kwota dotacji nie może być większa niż 100 tys. złotych.

Środki województwa łódzkiego:

Budżet Województwa Łódzkiego

W województwie łódzkim sprawę ustalenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa Uchwała Nr II/36/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 18 grudnia 2018 r. W regulaminie określający zasady i tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa łódzkiego stwierdzono, że „Celem przyznania dotacji jest poprawa stanu zachowania dziedzictwa kulturowego w województwie łódzkim i promowanie jego walorów wśród mieszkańców oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne”.

Dotacja z budżetu Województwa Łódzkiego na wykonanie prac lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku może być udzielona w wysokości do 50% ogółu nakładów na te prace lub roboty. Jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych albo gdy sytuacja wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych. Dotacje mogą być udzielane na wykonanie prac lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym, ruchomym lub

archeologicznym, jeżeli zabytek ten łącznie spełnia następujące kryteria: jest wpisany do rejestru zabytków województwa łódzkiego; znajduje się na stałe w granicach administracyjnych województwa łódzkiego; posiada duże znaczenie dla dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego, ze szczególnym uwzględnieniem jego wartości historycznej, naukowej lub artystycznej oraz dostępności na potrzeby społeczne, turystyczne, kulturalne lub edukacyjne. O dotację może ubiegać się każdy podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu albo stosunku zobowiązaniowego. Wysokość środków przeznaczonych na dotację ustalana jest corocznie w budżecie województwa.

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków

Celem jest dotowanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach wpisanych na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz na prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków usytuowanych na terenie województwa łódzkiego.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Celem Funduszu jest dofinansowanie zadań dotyczących realizacji przedsięwzięć związanych z edukacją ekologiczną, ochroną przyrody i krajobrazu, ochroną powietrza, gospodarką odpadami i ochroną powierzchni ziemi oraz zasobów wodnych, badaniami naukowymi, a także monitoringiem środowiska.

Środki organów stanowiących gminy

Zasady udzielania dotacji określają uchwały organów w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Dotacja może zostać udzielona do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie przez wykonawcę prac lub robót budowlanych przy zabytku, które wykonawca wykona w roku następującym po złożeniu wniosku o udzielenie dotacji. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa uchwała budżetowa.

Rada może podjąć uchwałę w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków niestanowiących własności Gminy, sposobu ich rozliczania i kontroli wykonywania zleconych zadań.

Źródła publiczne - środki zagraniczne

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej na poziomie krajowym i wojewódzkim.

Konkurs „Zabytek Zadbany”

Właściciele, posiadacze i zarządcy obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, po wykonaniu ich rewitalizacji mogą brać udział w konkursie „Zabytek Zadbany”. Ocenie Jury podlega jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. „Zabytek Zadbany” to doroczny konkurs ogłaszany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pod nadzorem Generalnego Konserwatora Zabytków. Od 2011 r. za przebieg konkursu odpowiada Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs stawia sobie za cel upowszechnianie najlepszych przykładów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Dodatkowo niesie walor edukacyjny poprzez popularyzację wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury w trakcie ich użytkowania oraz prowadzonych remontów i adaptacji. Celem konkursu jest również promowanie właściwego użytkowania zabytkowych obiektów, ochrony „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli wraz z otoczeniem, które nierzadko także wpisane jest do rejestru zabytków.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

1. Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu.
2. Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe).
3. Adaptacja obiektów zabytkowych.
4. Architektura i budownictwo drewniane.
5. Architektura przemysłowa i budownictwo inżynierskie.
6. Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru ze środków w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego - realizowane są głównie w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe” priorytet „Ochrona zabytków”.

Programy w ramach, których są finansowane zadania z zakresu kultury, które corocznie ogłasza (od 2005 r.) Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz organizuje Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Edukacja kulturalna

Celem programu jest wspieranie zadań z zakresu edukacji kulturalnej, ważnych dla rozwoju kapitału społecznego. Wsparcie finansowe kierowane będzie do projektów, obejmujących działania edukacyjno-animacyjne, stymulujące kreatywność i aktywizujące twórczo uczestników reprezentujących wszystkie grupy wiekowe i społeczne. Zasadniczym celem programu jest wspieranie zadań o charakterze niekomercyjnym.

Priorytetowo traktowane będą projekty o wysokiej wartości edukacyjnej i artystycznej, wykraczające poza podstawową działalność statutową wnioskodawców. Zadania powinny wyróżniać się oryginalną, spójną koncepcją, uwzględniającą potrzeby docelowych grup odbiorców. Ważne jest, aby działania prowadzone były w sposób umożliwiający uczestnikom rozwijanie zdolności, umiejętności i wiedzy. Istotna jest zatem forma realizacji przedsięwzięć oparta na interakcji, wykorzystująca odpowiednie metody i narzędzia edukacyjne, np. eksperymenty artystyczne, nowe technologie i media.

Jednym z głównych założeń programu jest wspieranie zadań umożliwiających uczestnictwo oraz integrację przedstawicieli różnych grup społecznych i wiekowych, a także zwiększenie dostępności do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

Istotne jest też nawiązywanie współpracy z innymi podmiotami - szkołami, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi i placówkami opiekuńczymi, której efektem będzie tworzenie spójnej oferty edukacyjnej i kulturalnej. W tym kontekście istotne dla realizacji celów programu będzie wsparcie dla form działalności, których skuteczność została potwierdzona zarówno w rodzimej, jak i zagranicznej praktyce, wśród których wymienić należy działania, skierowane do osób dorosłych, realizowane w formule tzw. „uniwersytetów ludowych”.

Najważniejszym rezultatem zadań wspieranych w ramach programu powinno być podniesienie poziomu kompetencji artystycznych kulturowych i twórczych ich uczestników oraz kształtowanie poczucia, że kultura jest nieodzownym elementem rozwoju osobistego i społecznego. Ważne jest również zachęcenie autorów przedsięwzięć kulturalnych do stałego podnoszenia jakości działań oraz korzystania z nieszablonowych rozwiązań edukacyjnych i artystycznych.

Infrastruktura kultury

Strategicznym celem programu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań programu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych programem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia programu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym, a także wzmocnienie infrastruktury podmiotów realizujących zadania z zakresu edukacji kulturalnej. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Istotnym celem programu jest zwiększenie dostępności do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

Kultura dostępna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno-mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych.

Ważnym aspektem jest uwzględnienie potrzeb osób mających utrudniony dostęp do kultury i niezaangażowanych w życie kulturalne. Podejmowane działania powinny stwarzać warunki do włączania i współdziałania przedstawicieli różnych grup społecznych w życiu kulturalnym, zdobywania pozytywnych doświadczeń w kontakcie z kulturą oraz budowaniu kompetencji odbiorców kultury.

Ważnym założeniem programu jest umożliwianie uczestnictwa oraz integracji społecznej przedstawicieli różnych grup społecznych, m.in.: dzieci i młodzieży szkolnej, osób starszych, a także wsparcie dla zadań zapewniających dostępność do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

Program Promesa dla Kultury

Strategicznym celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego dla zadań realizowanych przy udziale programów europejskich, a także poprzez dofinansowanie kosztów niekwalifikowanych związanych bezpośrednio z celami kulturalnymi ujętych w umowie o dofinansowanie ze środków europejskich. Katalog działań realizujących cele programu, obejmuje zarówno działania inwestycyjne, jak i tzw. projekty „miękkie”, realizujące najistotniejsze dla rozwoju kultury cele artystyczne i edukacyjne.

W zakresie projektów inwestycyjnych preferowane będą zamierzenia kompleksowe i gwarantujące zwiększenie dostępu do kultury. Dofinansowanie w ramach programu otrzymać mogą także projekty o znacznie mniejszym zasięgu, lecz ważne dla lokalnych społeczności. Preferowane będą zadania, których realizacja wpływa w sposób znaczący na dostępność do kultury na danym obszarze, jak również angażujące różnorodne grupy społeczne.

W odniesieniu do projektów „miękkich” preferowane będą projekty wspierające międzynarodową współpracę artystów, jak również projekty służące budowie kompetencji i konkurencyjności sektora kultury oraz projekty mające na celu zwiększenie dostępu do kultury.

Środki pochodzące z Unii Europejskiej

Zgodnie z art. 83 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki, minister właściwy do spraw nauki może również przyznać środki finansowe na badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy obiektach zabytkowych.

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina,
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy.

Gmina jest ustawowo zobligowana do opieki nad obiektami, których jest właścicielem: utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobyków.

Zaleca się, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2022 - 2025 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłyby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy.

Zadania GPONZ mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gmina może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia, parafie).

Wydatki budżetu Gminy Kutno w 2021 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego⁶ (2.366.564,26 zł):

1. Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby (1.901.564,26 zł), w tym: zakup materiałów i wyposażenia, opłacenie energii elektrycznej w świetlicach wiejskich. Przekazano dotację podmiotową na działalność Centrum Kultury Kutno w kwocie 1.060.000,00 zł.

2. Biblioteki (455.000,00 zł). Przekazano dotację podmiotową na działalność Gminnej Biblioteki Publicznej w Leszczynku wraz z filiami.

3. Pozostała działalność (10.000,00 zł). Przekazano dotację w ramach działalności kulturalnej dla stowarzyszenia koło gospodyń wiejskich na organizację strefy zabaw.

Wydatki budżetu Gminy Kutno w 2020 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego⁷ (1.237.692,94 zł):

1. Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby (907.692,94 zł), w tym: zakup materiałów i wyposażenia, zakup energii, zakup usług pozostałych oraz dotacje podmiotowe z budżetu dla samorządowej instytucji kultury (850.000,00 zł).

2. Biblioteki (330.000,00 zł).

Ponadto wykonano następujące zadanie inwestycyjne: "Rozwój gospodarki turystycznej w gminie Kutno poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego" (2.799.254,83 zł).

⁶ Sprawozdanie opisowe z wykonania budżetu Gminy Kutno za 2021 rok.

⁷ Sprawozdanie opisowe z wykonania budżetu Gminy Kutno za 2020 rok.

Wydatki budżetu Gminy Kutno w 2019 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego⁸ (940.240,42 zł):

1. Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby (686.324,42 zł), w tym: zakup materiałów i wyposażenia, opłacenie energii elektrycznej w świetlicach wiejskich. Przekazano dotację podmiotową na działalność Centrum Kultury Kutno w kwocie 585.000,00 zł.

2. Biblioteki (253.916,00 zł). Przekazano dotację podmiotową na działalność Gminnej Biblioteki Publicznej w Leszczynku wraz z filiami.

Ponadto wykonano następujące zadanie inwestycyjne: "Rozwój gospodarki turystycznej w gminie Kutno poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego" (5.389.441,50 zł).

Wydatki budżetu Gminy Kutno w 2018 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego⁹ (959.975,68 zł):

1. Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby (703.975,68 zł), w tym: opłacenie energii elektrycznej w świetlicach wiejskich, zakup oleju opałowego, remont instalacji elektrycznej, konserwacja kotłowni.

2. Biblioteki (256.000,00 zł). Dotacja podmiotowa na działalność Gminnej Biblioteki Publicznej w Leszczynku wraz z filiami.

Ponadto wykonano następujące zadanie inwestycyjne: "Rozwój gospodarki turystycznej w gminie Kutno poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego" (3.177.358,22 zł).

⁸ Sprawozdanie opisowe z wykonania budżetu Gminy Kutno za 2019 rok.

⁹ Sprawozdanie opisowe z wykonania budżetu Gminy Kutno za 2018 rok.

ANEKS 1. WYKAZ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW Z TERNU GMINY KUTNO

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nr działki	Datowanie	Rejestr zabytków
1	Bielawki	35b	Oficyna dworu z piwnicą i kuchnią w zespole dworsko-parkowym	118/4	I poł. XIX w.	
2	Bielawki	35b, centrum wsi, przy drodze gminnej	Park krajobrazowy w zespole dworsko-parkowym	57/2, 57/3, 82, 83/1, 83/2, 84/1, 84/2, 85, 86, 87, 88, 89/1, 89/2, 90, 49, 118/2, 118/3, 118/4, 118/5, 120	4 ćw. XIX w.	
3	Byszew	54-58	Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny	94, 150/1, 252/1, 252/2, 252/3, 252/4, 252/5, 252/6, 253 oraz cz. dz. nr 245, 82	II poł. XIX - pocz. XX w.	
4	Byszew	54	Spichlerz w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	245	XIX/XX w.	
5	Byszew	54	Kuźnia z remizą strażacką w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	245	pocz. XX w.	
6	Byszew	58	Oficyna (rządówka) w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	94	II poł. XIX w.	398 z 08.07.1967 r.
7	Byszew	56	Oficyna w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	94	II poł. XIX w.	
8	Byszew	58	Pałac w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	94	II poł. XIX w.	397 z 08.07.1967 r.
9	Byszew	58	Park w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	94, 82	pocz. XIX w.	399 z 08.07.1967 r.
10	Głogowiec	10	Zespół kościoła parafialnego p.w. Narodzenia NMP i św. Wojciecha	16	1 poł. XIX w.	
11	Głogowiec	10	Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP i św. Wojciecha w zespole kościoła	16	I poł. XV w., rozbudowa II poł. XVI w.	431-III-20 z 15.03.1948 r. oraz 345 z 13.05.1967 r.
12	Głogowiec	10	Ogrodzenie wraz z kapliczkami w zespole kościoła	16	1912 r.	
13	Głogowiec	10	Cmentarz przykościelny w zespole kościoła	16	poł. XV w.	
14	Głogowiec	26-27	Zespół dworsko-parkowo-folwarczny	1/12, 1/15, 1/16, 94, część dz.: 18/11, 18/12, 18/13, 18/14, 18/15, 18/16, 16, 17, 93	II poł. XIX w., pocz. XX w.	
15	Głogowiec	27	Dwór w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym	93	18881-1900	574 z 08.09.1987 r.
16	Głogowiec	26	Oficyna w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym	93	lata 1881-1900	

17	Głogowiec	27	Park krajobrazowy (50m strefy ochrony konserwatorskiej od granic parku) w zespole dworsko-parkowo-folwarcznym	pd. cz. dz. 93	k. XIX w.	574 z 08.09.1987 r.
18	Głogowiec	na pn. - wsch. od zespołu kościelnego w Głogowcu, przy drodze powiatowej	Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki	11	3 ćw. XIX w., powiększenie 1990 r.	
19	Kalinowa	centrum wsi, przy drodze gminnej	Zespół dworsko-parkowy	121/24, 121/2, 104, 105/1, 121/19, 121/22, 121/23, 121/25, 121/27	I poł. XIX w.	
20	Kalinowa	centrum wsi, przy drodze gminnej	Dwór w zespole dworsko-parkowym	121/24	I poł. XIX w.	
21	Kalinowa	centrum wsi, przy drodze gminnej	Park w zespole dworsko-parkowym	121/24, 121/2, cz. działki 104, pn.-wsch. cz. dz. 105/1, 121/19, 121/22, pd.-zach. cz. dz. 121/23, wsch. cz. dz. 121/25, pd.-zach. cz. dz. 121/27	poł. XIX w.	
22	Leszczynek	49a	Zespół dworsko-parkowy	89	1 poł. XIX w.	
23	Leszczynek	49a	Dwór w zespole dworsko-parkowym	89	1 poł. XIX w.	A/262 z 29.12.2015 r.
24	Leszczynek	49a	Park przydworski w zespole dworsko-parkowym	89	1 poł. XIX w.	A/262 z 29.12.2015 r.
25	Leszczynek	49a	Oficyna mieszkalna w zespole dworsko-parkowym ob. Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka	89	1 poł. XIX w.	
26	Leszczynek	49a	Ogrodzenie w zespole dworsko-parkowym	89	1918 r.	A/262 z 29.12.2015 r.
27	Leszno	35-39	Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny	74/6, 74/15, 75/3, 75/9, 75/11, 75/12, 75/13, 75/14, 75/15, 75/16, 75/17, 75/18, 75/19, 75/20, 75/21, 75/22, 75/23, 75/24, 75/25, 75/29, 75/31, 75/32	I poł. XIX w., I poł. XX w.	
28	Leszno	39	Pałac w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	75/3	II poł. XIX w.	512 z 18.06.1979 r.
29	Leszno	39	Park krajobrazowy (+ 100 m strefy ochrony konserwatorskiej od granic parku) w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	75/3, 75/31, 75/32, część dz. 75/29	XIX/XX w.	512 z 18.06.1979 r.
30	Leszno	39	Ogrodzenie z bramą w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	75/3	pocz. XX w.	
31	Malina	18-23	Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny	47/2, 47/3, cz. dz. 47/4, 47/5, cz. dz. 48/1, 48/2, 49/2, 49/3, 49/4, 49/5, 49/6, 50/2, 50/3, 50/4	XVIII/XIX w., II poł. XIX w.	
32	Malina	18	Pałac w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	49/3	II poł. XIX w.	435 z 06.02.1978 r.
33	Malina	18a	Spichlerz w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	47/5	II poł. XIX w.	

34	Malina	18	Brama wjazdowa w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	49/3	II poł. XIX w.	
35	Malina	18	Park krajobrazowy w zespole pałacowo-folwarcznym	49/2, 49/3, 49/4, 49/5, 49/6	II poł. XIX w.	435 z 06.02.1978 r.
36	Nowa Wieś	56a	Dwór	54/1, 54/2	II poł. XIX w.	
37	Nowa Wieś	56a	Park	48, 52/2, 52/3, 52/4, 52/5, 52/6, 52/7, 52/8, 52/9, 52/10, 53, 54/1, 54/2, 55, 56, 57/1, 57/2	II poł. XIX w., przekształcony w 1945 r.	
38	Strzegocin	22	Zespół kościoła parafialnego p.w. ŚŚ. Bartłomieja i Wojciecha	125/1	XIX w.	
39	Strzegocin	22	Kościół parafialny p.w. ŚŚ. Bartłomieja i Wojciecha w zespole kościoła	125/1	1866 r.	446 z 17.03.1978 r.
40	Strzegocin	22	Ogrodzenie kościoła w zespole kościoła	125/1	pocz. XX w.	
41	Strzegocin	22	Cmentarz przykościelny w zespole kościoła	125/1	poł. XIX w.	
42	Strzegocin	na płn. - wsch. od kościoła, przy drodze powiatowej, na cmentarzu grzebalnym	Kaplica grobowa rodziny Wodzińskich na cmentarzu grzebalnym	142	II poł. XIX w.	
43	Strzegocin	na płn. - wsch. od kościoła, przy drodze powiatowej	Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki	142	I poł. XIX w.	
44	Strzegocin	płd. - zach. część wsi, przy drodze powiatowej	Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny	1/2, 6/3, 6/5, 6/6, cz. dz. 9, 11/3, cz. dz. 12, cz. dz. 13, 14, 1/36, 1/37, 1/38, 1/39, 1/42, 1/43, 1/44, 1/48, 1/49, cz. dz. 64, 65, 66/1, 66/2, 67, 68, 82	II poł. XIX w.	
45	Strzegocin	1	Pałac w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	6/3	II poł. XIX w.	452 z 31.08.1978 r.
46	Strzegocin	1	Ogrodzenie pałacu w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	6/3	II poł. XIX w.	
47	Strzegocin	1a	Oficyna dworska w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	6/5	k. XIX w.	
48	Strzegocin		Spichlerz w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	1/48	k. XIX - pocz. XX w.	
49	Strzegocin	płd. - zach. część wsi, przy drodze powiatowej	Park krajobrazowy z zachowanymi resztkami alei dojazdowej od strony wsch. (+ 150 m strefy ochrony konserwatorskiej od granic parku) w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	cz. dz. 6/3, 6/5, 6/6	XIX w.	452 z 31.08.1978 r.
50	Strzegocin	2d	Czworak w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym	68	II poł. XIX w.	
51	Wysoka Wielka	22	Park	66/1, 69/1, 70/2, 70/3, 70/4, 157/1	I poł. XX w.	

ANEKS 2. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW Z TERNU GMINY KUTNO

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. na obszarze	Nr st. w miejscowości	Funkcja obiektu	Chronologia
1	Bielawki	56-51	2	1	cmentarzysko ślad osadnictwa osada	V o. epoki brązu pradzieje późne średniowiecze/nowożytność
2	Bielawki	56-51	30	2	punkt osadniczy	III wczes. średn
3	Bielawki	56-51	76	3	punkt osadniczy	późne średniowiecze/nowożytność
4	Bielawki	56-51	77	4	ślad osadnictwa osada	średniowiecze późne średniowiecze/nowożytność
5	Bielawki	56-51	78	5	ślad osadnictwa punkt osadniczy punkt osadniczy	koniec neolitu/początek epoki brązu późne średniowiecze nowożytność
6	Bielawki	56-51	79	6	ślad osadnictwa osada	koniec neolitu/początek epoki brązu późne średniowiecze
7	Bielawki	56-51	80	7	ślad osadnictwa osada	średniowiecze późne średniowiecze/nowożytność
8	Bielawki	56-51	81	8	ślad osadnictwa osada	starożytność późne średniowiecze/nowożytność
9	Bielawki	56-51	82	9	ślad osadnictwa punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze/nowożytność
10	Bielawki	56-51	83	10	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze
11	Bielawki	56-51	85	11	punkt osadniczy punkt osadniczy	średniowiecze nowożytność
12	Boża Wola	57-50	18	1	osada ślad osadnictwa	epoka brązu nowożytność
13	Boża Wola	57-50	19	2	ślad osadnictwa	średniowiecze
14	Boża Wola	57-50	20	3	osada ślad osadnictwa	starożytność nowożytność
15	Boża Wola	57-50	21	4	osada osada	II o. epoki brązu okres wpływów rzymskich
16	Boża Wola	57-50	50	5	osada	okres wpływów rzymskich ?
17	Byszew	57-49	14	1	ślad osadnictwa	neolit-epoka brązu
18	Byszew	57-49	22	15	wieś historyczna	późne średniowiecze - okr.nowożytny, XIV-XIX w.
19	Byszew	57-50	2	1	osada osada	neolit II-III o. epoki brązu
20	Byszew	57-50	34	2	osada osada	halsztat -śr. laten późne średniowiecze
21	Byszew	57-50	35	3	ślad osadnictwa osada	starożytność średniowiecze
22	Byszew	57-50	36	4	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	starożytność późne średniowiecze/nowożytność

23	Byszew	57-50	37	5	osada osada	średniowiecze nowożytność
24	Byszew	57-50	38	6	ślad osadnictwa osada	średniowiecze nowożytność
25	Byszew	57-50	39	7	osada ślad osadnictwa	neolit? starożytność
26	Byszew	57-50	40	8	ślad osadnictwa osada ślad osadnictwa	średniowiecze nowożytność
27	Byszew	57-50	41	9	cmmentarzysko osada	późne średniowiecze/nowożytność
28	Byszew	57-50	48	10	cmmentarzysko	
29	Byszew	58-49	50	1	ślad osadnictwa punkt osadniczy	późne średniowiecze nowożytność
30	Byszew	58-49	51	2	punkt osadniczy	późne średniowiecze/nowożytność
31	Byszew	58-49	52	3	punkt osadniczy	późne średniowiecze/nowożytność
32	Byszew	58-49	53	4	osada	nowożytność
33	Byszew	58-49	55	5	punkt osadniczy osada	średniowiecze nowożytność
34	Byszew	58-50	50	11	ślad osadnictwa	nowożytność
35	Byszew	58-50	51	12	osada ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze późne średniowiecze
36	Byszew	58-50	52	13	ślad osadnictwa	nowożytność
37	Byszew-Kaczyn	57-49	17	1	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze VIII-IX w. nowożytność XVI w.
38	Byszew-Kaczyn	57-49	18	2	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze XI-XIII w.
39	Florek	56-50	54	1	ślad osadnictwa	starożytność
40	Florek	56-50	55	2	ślad osadnictwa	epoka brązu
41	Florek	56-50	56	3	ślad osadnictwa	starożytność
42	Florek	56-50	57	4	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	starożytność paleolit schyłkowy
43	Florek	56-50	59	5	ślad osadnictwa	starożytność
44	Florek	56-50	60	6	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	epoka brązu późne średniowiecze?
45	Florek	56-50	61	7	osada ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich epoka kamienia
46	Florek	56-50	62	8	ślad osadnictwa	nowożytność
47	Florek	56-50	63	9	osada	okres wpływów rzymskich
48	Florek	56-50	64	10	osada	okres wpływów rzymskich

49	Florek	56-50	65	11	śląd osadnictwa osada	wczesne epoka żelaza okres wpływów rzymskich
50	Florek	56-50	66	12	osada	okres wpływów rzymskich
51	Florek	56-50	107	13	śląd osadnictwa śląd osadnictwa cmentarzysko	starożytność nowożytność halsztat
52	Głogowiec	55-50	8	1	śląd osadnictwa	mezolit
53	Głogowiec	55-50	9	2	śląd osadnictwa	nowożytność
54	Głogowiec	55-50	10	3	osada	starożytność
55	Głogowiec	55-50	11	4	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	wczesna epoka żelaza wczesne średniowiecze późne średniowiecze nowożytność
56	Głogowiec	55-50	15	5	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność nowożytność
57	Głogowiec	55-50	16	6	śląd osadnictwa	nowożytność
58	Głogowiec	55-50	17	7	śląd osadnictwa	nowożytność
59	Głogowiec	55-50	18	8	śląd osadnictwa	nowożytność
60	Głogowiec	55-50	19	9	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność nowożytność
61	Głogowiec	55-50	20	10	śląd osadnictwa	nowożytność
62	Głogowiec	55-50	44	11	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
63	Głogowiec	56-50	58	11	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność wczesna epoka brązu
64	Gnojno Parcele	57-50	46	1	śląd osadnictwa osada osada	neolit III o. epoki brązu późne średniowiecze/nowożytność
65	Gołębiew	56-50	1	1	cmentarzysko	wczesna epoka żelaza
66	Gołębiew	56-50	68	2	cmentarzysko	wczesne epoka żelaza
67	Gołębiew	56-50	69	3	śląd osadnictwa	nowożytność
68	Gołębiew	56-50	70	4	osada	okres wpływów rzymskich
69	Gołębiew	56-50	71	5	osada	okres wpływów rzymskich
70	Gołębiew	56-50	72	6	osada	okres wpływów rzymskich
71	Gołębiew	56-50	73	7	osada	okres wpływów rzymskich
72	Gołębiew	56-50	74	8	śląd osadnictwa osada	starożytność okres wpływów rzymskich
73	Gołębiew	56-50	75	9	osada	okres wpływów rzymskich
74	Gołębiew	56-50	76	10	śląd osadnictwa	starożytność
75	Gołębiew	56-50	77	11	śląd osadnictwa	starożytność
76	Gołębiew	56-50	78	12	osada osada	wczesna epoka żelaza późne średniowiecze

77	Gołębiew	56-50	79	13	osada ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze
78	Gołębiew	56-50	80	14	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	starożytność wczesne średniowiecze późne średniowiecze
79	Gołębiew	56-50	81	15	osada	
80	Gołębiew	56-50	82	16	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	wczesna epoka żelaza okres wpływów rzymskich starożytność
81	Gołębiew	56-50	83	17	ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich
82	Gołębiew	56-50	84	18	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze późne średniowiecze
83	Gołębiewek	56-50	2	1	ślad osadnictwa	wczesna epoka żelaza
84	Gołębiewek	56-50	18	2	osada ślad osadnictwa	starożytność nowożytność
85	Gołębiewek	56-50	19	3	ślad osadnictwa	epoka kamienia
86	Gołębiewek	56-50	20	4	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	starożytność późne średniowiecze/nowożytność
87	Gołębiewek	56-50	21	5	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	starożytność nowożytność
88	Gołębiewek	56-50	22	6	osada	okres wpływów rzymskich
89	Gołębiewek	56-50	23	7	osada osada	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze
90	Gołębiewek	56-50	24	8	cmentarzysko? ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze późne średniowiecze starożytność
91	Gołębiewek	56-50	25	9	osada ślad osadnictwa obozowisko	wczesna epoka żelaza późne średniowiecze epoka brązu
92	Gołębiewek	56-50	26	10	osada ślad osadnictwa	wczesna epoka żelaza późne średniowiecze
93	Gołębiewek	56-50	27	11	ślad osadnictwa	późne średniowiecze/nowożytność
94	Gołębiewek	56-50	28	12	ślad osadnictwa	późne średniowiecze
95	Gołębiewek	56-50	29	13	ślad osadnictwa	późne średniowiecze/nowożytność
96	Gołębiewek	56-50	30	20	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	późne średniowiecze nowożytność
97	Gołębiewek	56-50	31	21	osada ślad osadnictwa	późne średniowiecze nowożytność
98	Gołębiewek	56-50	32	22	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	epoka kamienia późne średniowiecze

99	Gołębiewek	56-50	33	23	śląd osadnictwa	epoka kamienia/mezolit
100	Gołębiewek	56-50	45	14	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
101	Gołębiewek	56-50	46	15	śląd osadnictwa	nowożytność
102	Gołębiewek	56-50	47	16	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
103	Gołębiewek	56-50	48	17	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność nowożytność
104	Gołębiewek	56-50	49	18	śląd produkcji	nieokreślona
105	Gołębiewek	56-50	50	19	śląd osadnictwa	nowożytność
106	Kalinowa	57-49	25	1	wieś historyczna	okres nowożytny, XVI-XIX w.
107	Kalinowa	57-49	37	2	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze XII-XIII w. późne średniowiecze XV w.
108	Komadzyn	56-51	41	1	śląd osadnictwa punkt osadniczy	epoka kamienia późne średniowiecze/nowożytność
109	Komadzyn	56-51	42	2	śląd osadnictwa śląd osadnictwa punkt osadniczy	koniec epoki kamienia/początek epoki brązu późne średniowiecze nowożytność
110	Komadzyn	56-51	43	3	punkt osadniczy punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze/nowożytność
111	Komadzyn	56-51	44	4	punkt osadniczy śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze nowożytność
112	Komadzyn	56-51	45	5	osada	późne średniowiecze/nowożytność
113	Komadzyn	56-51	46	6	punkt osadniczy śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze nowożytność
114	Komadzyn	56-51	47	7	osada	późne średniowiecze/nowożytność
115	Komadzyn	56-51	48	8	śląd osadnictwa	starożytność
116	Komadzyn	56-51	49	9	punkt osadniczy	halszta
117	Komadzyn	56-51	50	10	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	średniowiecze nowożytność
118	Kotliska	56-51	23	1	śląd osadnictwa punkt osadniczy	starożytność późne średniowiecze/nowożytność
119	Kotliska	56-51	24	2	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada	okres wpływów rzymskich średniowiecze późne średniowiecze/nowożytność
120	Kotliska	56-51	25	3	punkt osadniczy śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze późne średniowiecze
121	Krzesin	56-50	36	1	śląd osadnictwa	starożytność
122	Krzesin	56-50	37	2	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
123	Krzesin	56-50	38	3	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność późne średniowiecze nowożytność
124	Krzesin	56-50	39	4	śląd osadnictwa	nowożytność

125	Krzesin	56-50	40	5	śląd osadnictwa	starożytność
126	Krzesin	56-50	41	6	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność późne średniowiecze
127	Krzesin	56-50	42	7	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
128	Krzesin	56-50	43	8	śląd osadnictwa	starożytność
129	Kuczków	56-50	106	1	cmentarzysko	wczesna epoka żelaza
130	Kutno-Krzesin	56-50	34	47	osada śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze wczesna epoka żelaza
131	Kutno-Krzesin	56-50	35	48	osada	okres wpływów rzymskich
132	Kutno-Krzesin	56-50	44	49	śląd osadnictwa	neolit
133	Leszczynek	57-50	22	1	osada	późne średniowiecze
134	Leszczynek	57-50	23	2	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność? wczesne średniowiecze?
135	Leszczynek	57-50	24	3	osada śląd osadnictwa	średniowiecze nowożytność
136	Leszczynek	57-50	25	4	śląd osadnictwa	nowożytność
137	Leszczynek	57-50	26	5	osada	okres wpływów rzymskich
138	Leszczynek	57-50	47	6	gródek stożkowaty ?	wczesne średniowiecze
139	Leszczynek	57-50	49	7	osada	późne średniowiecze
140	Leszno	57-50	27	1	osada osada śląd osadnictwa	neolit/epoka brązu późne średniowiecze nowożytność
141	Leszno	57-50	28	2	osada osada śląd osadnictwa	halsztat wczesne średniowiecze średniowiecze
142	Leszno	57-50	29	3	osada	starożytność
143	Leszno	57-50	30	4	osada osada	średniowiecze nowożytność
144	Leszno	57-50	31	5	osada osada śląd osadnictwa	starożytność późne średniowiecze nowożytność
145	Leszno	57-50	32	6	śląd osadnictwa osada osada	neolit/epoka brązu III o. epoki brązu późne średniowiecze
146	Leszno	57-50	33	7	śląd osadnictwa osada osada	epoka brązu halsztat halsztat -śr. laten
147	Leszno	57-50	52	8	znal. luźne	okres wpływów rzymskich
148	Malina	56-51	74	1	śląd osadnictwa osada punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich III wcz. średniowiecze nowożytność

149	Malina	56-51	75	2	śląd osadnictwa	III wcz. Średniowiecze
150	Malina	56-51	84	3	śląd osadnictwa osada	wczesne średniowiecze nowożytność
151	Malina	56-51	86	4	osada	późne średniowiecze/nowożytność
152	Malina	56-51	87	5	punkt osadniczy	późne średniowiecze/nowożytność
153	Malina	56-51	88	6	śląd osadnictwa osada	epoka kamienia lub epoka brązu późne średniowiecze/nowożytność
154	Malina	56-51	89	7	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada	koniec epoki kamienia lub początek epoki brązu średniowiecze późne średniowiecze/nowożytność
155	Malina	56-51	90	8	śląd osadnictwa osada	koniec epoki kamienia/początek epoki brązu późne średniowiecze/nowożytność
156	Malina	56-51	91	9	punkt osadniczy osada	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze/nowożytność
157	Marianki	57-50	42	1	śląd osadnictwa osada	starożytność nowożytność
158	Marianki	57-50	43	2	śląd osadnictwa osada	starożytność późne średniowiecze/nowożytność
159	Nagodów	57-51	6	1	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
160	Nagodów	57-51	7	2	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
161	Nagodów	57-51	8	3	śląd osadnictwa	nowożytność
162	Nowa Wieś	57-50	12	1	osada osada osada śląd osadnictwa	starożytność okres wpływów rzymskich średniowiecze nowożytność
163	Nowa Wieś	57-50	13	2	osada osada śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze nowożytność
164	Nowa Wieś	57-50	14	3	osada śląd osadnictwa	starożytność nowożytność
165	Nowa Wieś	57-50	15	4	śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich?
166	Nowa Wieś	57-50	16	5	osada osada śląd osadnictwa	starożytność średniowiecze nowożytność
167	Nowa Wieś	57-50	17	6	osada osada śląd osadnictwa	epoka brązu wczesne średniowiecze średniowiecze
168	Piwki	57-50	8	1	osada osada osada	epoka brązu wczesne średniowiecze nowożytność
169	Piwki	57-50	9	2	osada osada	starożytność średniowiecze

170	Piwki	57-50	10	3	śląd osadnictwa osada osada	epoka brązu okres wpływów rzymskich późne średniowiecze
171	Piwki	57-50	11	4	osada śląd osadnictwa	starożytność późne średniowiecze/nowożytność
172	Podczachy	56-50	88	1	śląd osadnictwa	nowożytność
173	Podczachy	56-50	89	2	osada osada	późne średniowiecze nowożytność
174	Podczachy	56-50	90	3	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	późne średniowiecze nowożytność
175	Podczachy	56-50	91	4	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
176	Podczachy	56-49	12	5	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
177	Podczachy	56-49	13	6	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
178	Podczachy	56-49	14	7	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze późne średniowiecze
179	Raciborów	55-50	12	1	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa	starożytność późne średniowiecze nowożytność
180	Raciborów	55-50	13	2	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia starożytność wczesna epoka żelaza późne średniowiecze nowożytność
181	Raciborów	55-50	14	3	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność późne średniowiecze/nowożytność
182	Raciborów	55-50	34	4	śląd osadnictwa	nowożytność
183	Raciborów	55-50	35	5	osada	nowożytność
184	Raciborów	55-50	36	6	śląd osadnictwa	nowożytność
185	Raciborów	56-50	67	7	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
186	Sieciechów	56-51	1	1	cmentarzysko	halsztat
187	Sieciechów	56-51	70	2	punkt osadniczy	późne średniowiecze/nowożytność
188	Sieciechów	56-51	71	3	punkt osadniczy	późne średniowiecze/nowożytność
189	Sieciechów	56-51	72	4	osada	późne średniowiecze/nowożytność
190	Sieraków	56-51	27	1	osada punkt osadniczy	III wczes. średn nowożytność
191	Sieraków	56-51	28	2	punkt osadniczy punkt osadniczy	późne średniowiecze nowożytność
192	Sieraków	56-51	29	3	osada	III wczes. średn
193	Sieraków	56-51	31	4	osada	późne średniowiecze/nowożytność
194	Sieraków	56-51	32	5	osada	późne średniowiecze/nowożytność

195	Sieraków	56-51	33	6	śląd osadnictwa punkt osadniczy	średniowiecze późne średniowiecze/nowożytność
196	Sieraków	56-51	34	7	punkt osadniczy punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich nowożytność
197	Sieraków	56-51	35	8	osada osada	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze/nowożytność
198	Sieraków	56-51	36	9	śląd osadnictwa osada	starożytność późne średniowiecze/nowożytność
199	Sieraków	56-51	37	10	punkt osadniczy	późne średniowiecze/nowożytność
200	Sieraków	56-51	38	11	osada śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze/nowożytność
201	Sieraków	56-51	39	12	punkt osadniczy punkt osadniczy	wczesne średniowiecze późne średniowiecze/nowożytność
202	Sieraków	56-51	40	13	punkt osadniczy osada	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze/nowożytność
203	Stanisławów	57-50	44	1	osada	późne średniowiecze/nowożytność
204	Stanisławów	57-50	45	2	osada	nowożytność XVIII w.
205	Strzegocin	58-50	3	1	krzemienica?	paleolit/mezolit
206	Strzegocin	58-50	4	2	śląd osadnictwa	neolit
207	Strzegocin	58-50	15	3	osada osada osada	okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze późne średniowiecze
208	Strzegocin	58-50	16	4	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność okres wpływów rzymskich
209	Strzegocin	58-50	17	5	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność nowożytność
210	Strzegocin	58-50	18	6	śląd osadnictwa	starożytność
211	Strzegocin	58-50	19	7	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność wczesne średniowiecze późne średniowiecze
212	Strzegocin	58-50	20	8	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
213	Strzegocin	58-50	21	9	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	późne średniowiecze nowożytność
214	Strzegocin	58-50	22	10	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	II o. epoki brązu starożytność nowożytność
215	Strzegocin	58-50	23	11	osada	starożytność
216	Strzegocin	58-50	24	12	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	starożytność nowożytność
217	Strzegocin	58-50	25	13	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	wczesna epoka żelaza okres wpływów rzymskich średniowiecze

218	Strzegocin	58-50	26	14	śląd osadnictwa	epoka kamienia
219	Strzegocin	58-50	27	15	osada osada śląd osadnictwa osada	okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze wczesne średniowiecze
220	Strzegocin	58-50	28	16	śląd osadnictwa	starożytność
221	Strzegocin	58-50	29	17	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze późne średniowiecze
222	Strzegocin	58-50	30	18	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
223	Strzegocin	58-50	31	19	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich nowożytność
224	Wierzbie	56-51	52	1	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada	późny okres rzymski późne średniowiecze nowożytność
225	Wierzbie	56-51	55	2	śląd osadnictwa punkt osadniczy	średniowiecze późne średniowiecze/nowożytność
226	Wierzbie	56-51	56	3	śląd osadnictwa osada	średniowiecze nowożytność
227	Wierzbie	56-51	57	4	osada	nowożytność
228	Wierzbie	56-51	58	5	punkt osadniczy punkt osadniczy	późne średniowiecze nowożytność
229	Wierzbie	56-51	59	6	punkt osadniczy	późne średniowiecze/nowożytność
230	Wierzbie	56-51	60	7	śląd osadnictwa	średniowiecze lub młodsza epoka kamienia
231	Wierzbie	56-51	61	8	śląd osadnictwa punkt osadniczy	średniowiecze nowożytność
232	Wierzbie	56-51	62	9	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	średniowiecze nowożytność
233	Wierzbie	56-51	63	10	śląd osadnictwa	średniowiecze
234	Wierzbie	56-51	64	11	punkt osadniczy	nowożytność
235	Wierzbie	56-51	65	12	śląd osadnictwa osada	średniowiecze nowożytność
236	Wierzbie	56-51	66	13	punkt osadniczy	późne średniowiecze/nowożytność
237	Wierzbie	56-51	68	14	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich średniowiecze nowożytność
238	Wierzbie	56-51	69	15	śląd osadnictwa punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze/nowożytność
239	Włosków	57-49	31	1	wieś historyczna	późne średniow. - okr. nowożytny, XIV-XIX w.
240	Wroczyzny Duże	57-49	19	1	śląd osadnictwa	wczesna epoka żelaza-wczesne średniowiecze
241	Wroczyzny Duże	57-49	32	2	wieś historyczna	późne średniowiecze - okr. nowożytny, XV-XIX w.

242	Wysoka Wielka	57-49	4	1	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze IX-XI w. późne średniowiecze 2 poł. XIV-XV w. nowożytność XVI-XVII w.
243	Wysoka Wielka	57-49	34	2	wieś historyczna	okres nowożytny, XVI-XIX w.
244	Żurawieniec	56-51	53	1	punkt osadniczy	późne średniowiecze/nowożytność
245	Żurawieniec	56-51	54	2	osada	okres wpływów rzymskich
246	Żurawieniec	56-51	67	3	śląd osadnictwa punkt osadniczy	średniowiecze nowożytność

Materiały wykorzystane w tekście:

- 1) Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm).
- 2) Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 840).
- 3) Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2023, poz. 40).
- 4) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. 2022, poz. 503, ze zm.).
- 5) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 88, ze zm.).
- 6) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 2556, ze zm.).
- 7) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 916, ze zm.).
- 8) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 1846, ze zm.).
- 9) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j. Dz. U. z 2020, poz. 194).
- 10) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 1327, ze zm.).
- 11) Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 385).
- 12) Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 2393).
- 13) Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz. U. z 2020, poz. 164).
- 14) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2019, poz. 1721).
- 15) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019, poz. 1886).
- 16) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017, poz. 928).
- 17) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017, poz. 1674).
- 18) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014, poz. 110).
- 19) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004, poz. 259).
- 20) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004, poz. 2153).
- 21) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011, poz. 510).
- 22) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022.
- 23) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.
- 24) Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030.
- 25) Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023.
- 26) Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030.
- 27) Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego.
- 28) Strategia Rozwoju Gminy Kutno na lata 2021-2030 (projekt).
- 29) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kutno.
- 30) Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kutno.
- 31) Materiały udostępnione przez Urząd Gminy Kutno.
- 32) Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Kutno, Zarządzenie Nr 57/2015 Wójta Gminy Kutno z dnia 30 czerwca 2015 r.

- 33) Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno na lata 2015-2018, Uchwała Nr VI/34/2015 Rady Gminy Kutno z dnia 28 kwietnia 2015 r.

www.zabytek.pl
www.mapy.zabytek.gov.pl/nid/
www.nid.pl
www.samorzad.nid.pl

Spis tabel, rycin i fotograf:

Tabela 1. MPZP Gminy Kutno, w których ustalono zasady ochrony zabytków.

Tabela 2. Zabytki nieruchome gminy Kutno wpisane do rejestru zabytków.

Tabela 3. Analiza SWOT gminy Kutno.

Ryc. 1. Położenie gminy Kutno (www.gminakutno.pl).

Ryc. 2. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony, skala 1:5000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Ryc. 3. Byszew. Mapa z wytyczonymi granicami parku wraz z aleją dojazdową - kolor czerwony, skala 1:10000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Ryc. 4. Głogowiec. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony oraz strefy ochrony konserwatorskiej - kolor żółty, skala 1:5000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Ryc. 5. Kalinowa. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony, skala 1:2000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Ryc. 6. Leszczynek. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony, skala 1:2000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Ryc. 7. Leszczynek. Mapa z wytyczonymi granicami parku (kolor czerwony) oraz strefy ochrony konserwatorskiej (kolor żółty), skala 1:5000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Ryc. 8. Malina. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony, skala 1:5000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Ryc. 9. Nowa Wieś. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony, skala 1:2000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Ryc. 10. Strzegocin. Mapa z wytyczonymi granicami parku - kolor czerwony oraz strefy ochrony konserwatorskiej - kolor zielono-czerwony, skala 1:5000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Ryc. 11. Wysoka Wielka. Mapa z wytyczonymi granicami parku (kolor czerwony), skala 1:5000 (podkład: www.mapy.zabytek.gov.pl).

Ryc. 12. Granice parku kulturowego w Leszczynkach (załącznik do Uchwały nr VI/35/2015).

Fot. 1. Głogowiec. Kościół p.w. Narodzenia NMP i św. Wojciecha (fot. autor opracowania).

Fot. 2. Strzegocin. Kościół p.w. św. Bartłomieja i Wojciecha (fot. autor opracowania).

Fot. 3. Strzegocin. Kaplica grobowa (fot. autor opracowania).

Fot. 4. Byszew. Zespół pałacowo - parkowo – folwarczny. Widok na pałac i park oraz mapa zespołu z opisem budynków (źródło - karta ewidencyjna) oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Fot. 5. Głogowiec. Zespół dworsko –parkowo - folwarczny. Widok na dwór i park oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Fot. 6. Kalinowa. Zespół dworsko – parkowy. Widok na dwór i park oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Fot. 7. Leszczynek. Zespół dworsko – parkowy. Widok na dwór, park, ogrodzenie oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Fot. 8. Leszno. Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny. Widok na dwór i park oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Fot. 9. Malina. Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny. Widok na dwór i park oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).

Fot. 10. Nowa Wieś. Dwór (fot. autor opracowania).

Fot. 11. Strzegocin. Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny. Widok na pałac i spichlerz oraz mapa z zaznaczoną granicą (na żółto) założenia oraz zaznaczone granice obiektów historycznych, skala 1:2000 (podkład: www.geoportal.gov.pl).